សៀវភៅ

ហ្វឹកហ្វឺនសិទ្ធិមនុស្ស

Human Rights Training Textbook

សំរាប់

For

បង្រៀនប្រជាពលរដ្ឋ

Grass-roots

រៀបចំដោយ

អង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលចំរុះ

នៃក្រុមការងារអភិវឌ្ឍន៍កម្មវិធីសិក្សាសិទ្ធិមនុស្ស

រៀបរៀងដោយ

អង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលចំរុះ

នៃ

ក្រុមការងារអភិវឌ្ឍន៍កម្មវិធីសិក្សាសិទ្ធិមនុស្ស

ក្រុមពិភាក្សា :

១.	លោក	**ឆន សារាយ**	សមាគមអាដហុក
២.	លោក	**ទ៉ែត សាម៉ុន**	អង្គការ CHRTF (Task Force)
៣.	លោក	**ម៉ី សុវណ្ណារ៉ា**	UN-COHCHR
៤.	លោក	**អ៊ិន បូផា**	សាស្ត្រាចារ្យច្បាប់
៥.	លោកស្រី	**ជា មួយគ្រី**	កម្មវិធីអភិវឌ្ឍន៍ធនធានយុវជន
៦.	លោក	**ជុំ ផល្លី**	សមាគមអាដហុក
៧.	លោក	**ស៊ឺន សែត**	សមាគមការពារសិទ្ធិមនុស្សខ្មែរកម្ពុជាក្រោម
៨.	លោក	**ចេត ទ័រ**	សមាគមការពារសិទ្ធិមនុស្សខ្មែរកម្ពុជាក្រោម
៩.	លោកស្រី	**ទីម ស៊ីសុជា**	អង្គការលីកាដូ
១០.	លោក	**មាស សាវ៉ាត**	YRDP
១១.	លោក	**តួច វិសេស**	អង្គការវិថីខ្សែន
១២.	លោក	**ផេង ម៉ិន**	អង្គការលីកាដូ
១៣.	លោក	**នី ចរិយា**	សមាគមអាដហុក
១៤.	អ្នកស្រី	**លឹម មុន្នី**	សមាគមអាដហុក
១៥.	អ្នកស្រី	**ប៊ុន រីណា**	សមាគមអាដហុក
១៦.	លោក	**ប្រាជ្ញ វុត្ថាលិន**	សមាគមអាដហុក

ក្រុមចងក្រង និងបោះពុម្ព :

១.	លោក	**យី សុខសាន្ត**	សមាគមអាដហុក
២.	លោក	**កែ ផុស**	សមាគមអាដហុក
៣.	កញ្ញា	**ឆន សុគន្ធា**	សមាគមអាដហុក

មាតិកា

ល.រ ទំព័រ

បុព្វកថា ១
វត្ថុបំណងរួមនៃសៀវភៅ ២
វិធីដំណើរការហ្វឹកហ្វឺន ២
សិទ្ធិមនុស្ស ៣
១. និយមន័យ ៣
២. សិទ្ធិជាមូលដ្ឋាន ៤
៣. សាកលភាពនៃសិទ្ធិមនុស្ស ៥
៤. ភាពមិនអាចកាត់ដាច់ចេញពីគ្នានៃសិទ្ធិមនុស្ស ៦
៥. សិទ្ធិអប្បភាគជន ៦
៦. សិទ្ធិទទួលការអប់រំ ៧
៧. សិទ្ធិមានផ្ទះសម្បែងសមរម្យ ឬមានកម្មសិទ្ធិដីធ្លី ៧
៨. សិទ្ធិមានសុខភាព ៩
៩. សិទ្ធិ កាតព្វកិច្ច និងការទទួលខុសត្រូវ ១០

សិទ្ធិស្ត្រី ១៣
១. និយមន័យ ១៣
២. សិទ្ធិស្ត្រី គឺជាសិទ្ធិមនុស្ស ១៤
៣. តុល្យភាពផ្នែកភេទ ១៧
៤. ការរើសអើងនឹងស្ត្រី ១៨
៥. សិទ្ធិកុមារ ២១
៦. ការពង្រត់ ជួញដូរ និងការធ្វើអាជីវកម្មលើមនុស្ស ២៣
៧. អំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ ២៨

លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ ៣៥
១. តើលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យជាអ្វី ? ៣៥
២. ប្រភេទនៃការអនុវត្តន៍លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ ៣៦
៣. លក្ខណៈសំខាន់ៗនៃលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ ៣៦
៤. អត្ថប្រយោជន៍ ឬសារៈសំខាន់នៃលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ ៣៧
៥. ការបោះឆ្នោត ៣៧
៦. ឧបសគ្គ និងដំណោះស្រាយក្នុងការបោះឆ្នោត ៣៨
៧. ផលវិបាកនៃការទិញ ឬលក់សន្លឹកឆ្នោត ៣៨

វិធានការដោះស្រាយការរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស ៤០
១. ការចងក្រងគ្នាជាក្រុម ៤០
២. ការរៀបចំបណ្តឹង ៤១
៣. វិធីដាក់ពាក្យបណ្តឹង ៤៣

បុព្វកថា

លោក លោកស្រី និងមិត្តអ្នកអានជាទីគោរព និងជាទីមេត្រី! ដោយស្ថានភាពប្រជាធិបតេយ្យនៅប្រទេសកម្ពុជាបច្ចុប្បន្នមានសភាពក្មេងខ្ចី និងកង្វះខាតឯកសារ មិនសំបូរការចងក្រងឯកសារមេរៀនសិទ្ធិមនុស្សមួយដែលមានលក្ខណៈរួម ទើបសមាគម *អាដហុក* ដោយមានកិច្ចសហប្រតិបត្តិការជាមួយសមាគមអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលនានាដូចជា *លីកាដូ វិជីលែន ក្រុមកិច្ចការពិសេសសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា សមាគមការពារសិទ្ធិមនុស្សខ្មែរកម្ពុជាក្រោម អង្គការអភិវឌ្ឍន៍ធនធានយុវជន និងការិយាល័យនៃឧត្តមស្នងការអង្គការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សប្រចាំព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា* បានព្យាយាមអស់ពីកំលាំងកាយចិត្ត ដើម្បីចងក្រងអត្ថបទសិក្សាស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស សិទ្ធិស្ត្រី សិទ្ធិកុមារ លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ និងវិធានការការពារ ដោយមានបញ្ចូលនូវឧទាហរណ៍ និងមាត្រាច្បាប់មួយចំនួនសំរាប់អប់រំផ្សព្វផ្សាយដល់ ប្រជាពលរដ្ឋនៅតាមភូមិ ឃុំ ស្រុកនិងខេត្តនានា ក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ដែលលោកកំពុងតែមានការខ្វះខាត និងស្រេកឃ្លានចំណេះដឹង ។

លោក-លោកស្រីជាទីគោរពរាប់អាន! សៀវភៅដែលសមាគមអាដហុកបានរៀបចំចងក្រងនេះ មិនមែនលើកយកច្បាប់មករាប់បញ្ចូលដើម្បីធ្វើការពន្យល់ឡើយ ព្រោះថាច្បាប់ពុំមែនជាឧបករណ៍បង្កើតសិទ្ធិមនុស្សទេ ពោលគឺច្បាប់គ្រាន់តែអង្គសេចក្តីនៃក្បួនវិន័យ ដែលមនុស្សបង្កើតឡើងដើម្បីលើកស្ទួយ និងការពារសិទ្ធិមនុស្សប៉ុណ្ណោះ ។ ដូច្នេះហើយបានជាការសរសេរសៀវភៅនេះ ពឹងផ្អែកលើមូលដ្ឋាននៃសេចក្តីត្រូវការ និងការទាមទាររបស់មនុស្សម្នាក់ៗដែលមានពីកំណើត *ពោលគឺសិទ្ធិទ្រទ្រង់ដើម្បីក្លាយជាមនុស្សពេញលេញ ប្រកបដោយសេចក្តីថ្លៃថ្នូរ* ។

ម្យ៉ាងទៀត សៀវភៅនេះក៏ជាឧបករណ៍ដាស់តឿនស្មារតីមនុស្សទាំងឡាយឱ្យចេះភ្ញាក់រលឹក និងក្រោកឡើងរួមគ្នាតស៊ូមតិ តាមមធ្យោបាយសន្តិវិធី ប្រឆាំងនឹងអំពើទាំងឡាយ ដែលរំលោភបំពានលើសិទ្ធិមនុស្ស ។

វត្ថុបំណងរួមនៃសៀវភៅ

ដើម្បីបង្កើនការចេះដឹងពីគោលការណ៍សិទ្ធិមនុស្ស ជាពិសេសដល់សមាជិកដែលមានឥទ្ធិពលនៅក្នុងសហគមន៍ (អ្នកដឹកនាំសហគមន៍អភិវឌ្ឍន៍ សហគមន៍ឥណទាន និងអ្នកដឹកនាំកិច្ចការស្ត្រីក្នុងភូមិ គ្រូបង្រៀន ភ្នាក់ងារគណបក្សនានានៅតាមភូមិ អាចារ្យវត្ត និស្សិត សិស្សដែលមានអាយុពី១៨ឆ្នាំឡើង ។ល។) អ្នកទាំងអស់ខាងលើបន្ទាប់ពីទទួលបានការអប់រំសិទ្ធិមនុស្ស គេនឹងផ្សព្វផ្សាយសិទ្ធិមនុស្ស បន្តទៅសមាជិកសហគមន៍ ។ ការចេះដឹងបន្ថែមទៀតពីសិទ្ធិមនុស្សនឹងជួយអោយសមាជិកសហគមន៍ ភ្ញាក់រលឹកពីសិទ្ធិរបស់ខ្លួនកាន់តែច្បាស់ថែមទៀត ។

ដើម្បីអោយពលរដ្ឋចេះរៀបចំខ្លួន និងបង្កើតបណ្តាញការងារ និងពង្រឹងសកម្មភាពរបស់ខ្លួននៅក្នុងសហគមន៍ ។

ដើម្បីអោយប្រជារាស្ត្រនៅក្នុងសហគមន៍ ភូមិ ឃុំ មានប្រតិកម្មតបទៅនឹងការរំលោភសិទ្ធិមនុស្សនានាដែលកើតមាននៅក្នុងគ្រួសារគាត់ ឬនៅក្នុងសហគមន៍របស់គាត់ ។ ប្រតិកម្មឆ្លើយតបនេះ ចង់អោយមានការប្រែប្រួលសយម្ភូ (កើតឡើងដោយខ្លួនឯង) និងក្លាយជាប្រតិកម្មដែលផ្អែកលើគោលការណ៍សិទ្ធិមនុស្ស និងច្បាប់ត្រឹមត្រូវ និងមានយុទ្ធសាស្ត្រច្បាស់លាស់ និងមានប្រសិទ្ធភាព ។

វិធីដំណើរការហ្វឹកហ្វឺន

ការបង្រៀននឹងធ្វើតាមរយៈវិធីសាស្ត្របែបចូលរួម ដោយការផ្តល់សុន្ទរកថាខ្លី និងទុកពេលច្រើនសំរាប់ធ្វើការពិភាក្សាជារួម តាមក្រុមតូចៗលើករណីសិក្សាផ្សេងៗគ្នា ដើរតួសម្តែងរឿងតាមក្រុម ល្បែងកំសាន្ត នានា ។ល។

យើងខ្ញុំទាំងអស់គ្នាសូមស្វាគមន៍ជានិច្ច និងដោយក្តីសោមនស្សរីករាយ នូវការទិតៀនស្ថាបនា ការផ្តល់យោបល់បន្ថែម និងការកែលំអ ពីសំណាក់មិត្តអ្នកអាន ហើយយើងមានសេចក្តីសង្ឃឹមជឿជាក់លើមិត្តអ្នកអាន ថានឹងចូលរួមវិភាគទានបន្ថែម ទៀត ដើម្បីអោយសៀវភៅនេះកាន់តែមានលក្ខណៈប្រសើរឡើង ។

សិទ្ធិមនុស្ស

វត្ថុបំណង

ក្រោយពីអ្នកអានបានអានចប់មេរៀននេះទៅ គេនឹងអាចវិភាគ និងបានយល់ថា :

១- សិទ្ធិមនុស្សរបស់មនុស្សគ្រប់ៗរូប ពិតជាមានភ្ជាប់មកពីកំណើត

២- សិទ្ធិទាំងនេះត្រូវតែមានការទទួលស្គាល់ និងការពារលើកស្ទួយដោយរដ្ឋ

៣- សិទ្ធិមនុស្សមានលក្ខណៈសាកល និងមិនអាចចែកដាច់ពីគ្នាបានទេ

៤- អ្វីជាការរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស

១. និយមន័យ

សិទ្ធិ គឺជាការទាមទារអំណាច ឬ ជាការប្រគល់អំណាច នូវអ្វីគ្រប់យ៉ាង ដែលមនុស្សជឿថា គេត្រូវមាន និងគួរតែមាន ។

សិទ្ធិមនុស្សត្រូវបានគេឱ្យនិយមន័យយ៉ាងសាមញ្ញថា: *"សិទ្ធិមនុស្សគឺជាអ្វីៗ ដែលសំខាន់ចាំបាច់សំរាប់ការរស់រានមានជីវិតប្រកបដោយតម្លៃ និងសេចក្តីថ្លៃថ្នូរក្នុងភាពជាមនុស្ស"* ។

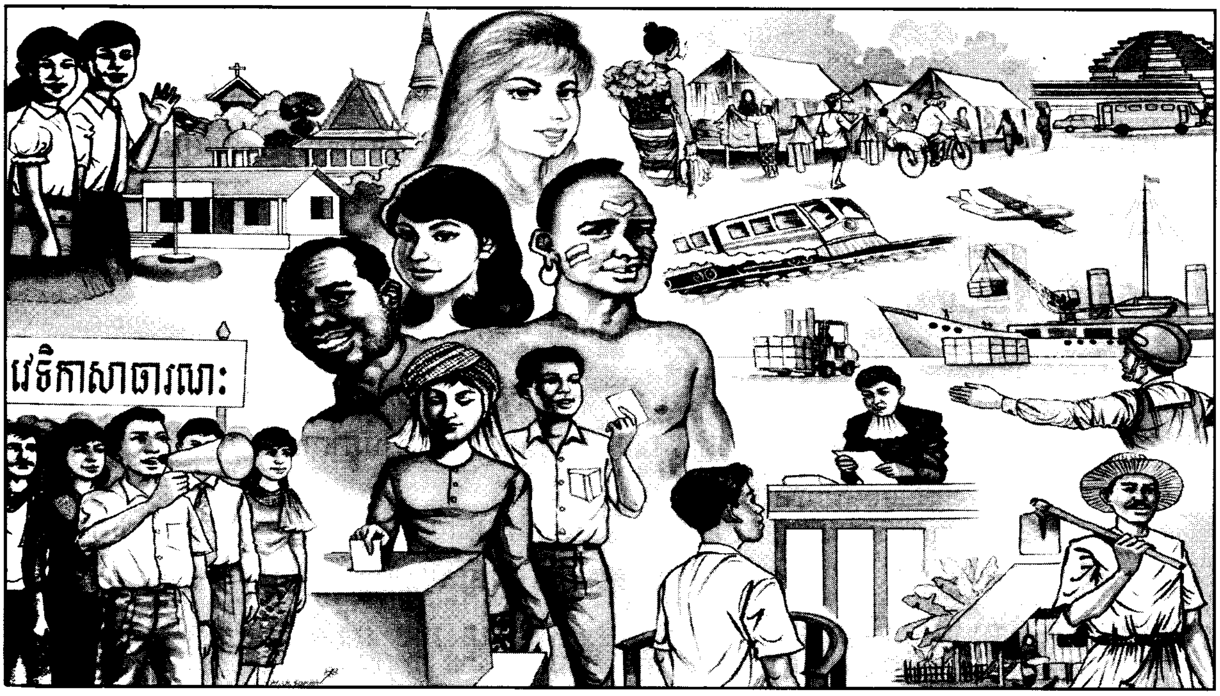

២. សិទ្ធិជាមូលដ្ឋាន

សិទ្ធិជាមូលដ្ឋានរបស់មនុស្សមាន ៥ គឺ :

- *សិទ្ធិពលរដ្ឋ*
- *សិទ្ធិនយោបាយ*
- *សិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច*
- *សិទ្ធិសង្គម*
- *សិទ្ធិវប្បធម៌*

ក. សិទ្ធិពលរដ្ឋ : ទាក់ទងទៅនឹងការរស់រានមានជីវិតរបស់បុគ្គល ។ ដូចជាគ្មានជនណាម្នាក់ត្រូវទទួលរងការធ្វើទារុណកម្ម ប្រព្រឹត្តិកម្ម ឬផ្តន្ទាទោសដោយឃោរឃៅអមនុស្សធម៌ ឬទទួលរងនូវការបន្ទាបបន្ថោកនាំអោយបាត់បង់តម្លៃមនុស្សឡើយ ។ គ្មានជនណាម្នាក់ត្រូវគេបង្ខាំងទុកធ្វើជាខ្ញុំកញ្ជះ ឬគម្រូវអោយធ្វើការ ឬត្រូវធ្វើការជាចាំបាច់ឡើយ ។ សិទ្ធិមានសេរីភាពខាងបញ្ចេញមតិ សិទ្ធិមានសេរីភាពក្នុងការប្រជុំដោយសន្តិវិធី និងសិទ្ធិធ្វើបាតុកម្ម ដោយសន្តិវិធី និងសិទ្ធិមានសមភាពនៅចំពោះមុខច្បាប់ ។ល។

ខ. សិទ្ធិនយោបាយ : ទាក់ទងទៅនឹងការចូលរួមចំណែកក្នុងរដ្ឋាភិបាល និង សង្គម ។ ដូចជាសិទ្ធិបោះឆ្នោត តាមរយៈសន្លឹកឆ្នោតសម្ងាត់ សិទ្ធិឈរឈ្មោះជាបេក្ខជន និង សិទ្ធិបង្កើតគណបក្សនយោបាយរួមទាំងគណបក្សប្រឆាំង ។ល។

គ. សិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច : ទាក់ទងទៅនឹងសន្តិសុខទ្រព្យសម្បត្តិ និងសុខុមាលភាព ។ ដូចជាសិទ្ធិធ្វើការងារ គឺជាសិទ្ធិរបស់ជនគ្រប់រូបក្នុងការមានឱកាសបង្កើនជីវភាពរស់នៅរបស់ខ្លួន ដោយសារការធ្វើការងារតាមការជ្រើសរើសរបស់ខ្លួន ឬតាមការព្រមទទួលយក ហើយរដ្ឋាភិបាលដែលគាំទ្រប្រព័ន្ធសេដ្ឋកិច្ចមួយ ត្រូវផ្តល់ឱកាសអោយច្រើនល្អប្រសើរ និងផ្តល់អោយមានកម្មវិធីនានា ដូចជា កម្មវិធីហ្វឹកហ្វឺនវិជ្ជាជីវៈជាដើម ។ សិទ្ធិទទួលបាននូវលក្ខខណ្ឌការងារដែលអាចទទួលយកបានសិទ្ធិបង្កើតសហជីពឯករាជ្យ សិទ្ធិធ្វើកូដកម្ម សិទ្ធិមានផ្ទះសម្បែងស្នាក់នៅសមរម្យ ។ល។

ឃ. សិទ្ធិសង្គម : ទាក់ទងទៅនឹងសិទ្ធិចូលរួមសម្ព័ន្ធនិងគ្នាជាគ្រួសារ តាមរយៈនៃការទទួលខុសត្រូវ និងការទទួលស្គាល់របស់សង្គម ។ ដូចជា សិទ្ធិមានគ្រួសារ សិទ្ធិរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ សិទ្ធិទទួលបាននូវការថែទាំសុខភាព និងសិទ្ធិទទួលបានការអប់រំគ្រប់គ្រាន់ ។ល។

ង. សិទ្ធិវប្បធម៌ : ទាក់ទងទៅនឹងសិទ្ធិក្នុងការសម្តែងមនោសញ្ចេតនា ការប្រកាន់យកខាងផ្នែកវប្បធម៌តាមទ្រង់ទ្រាយច្រើនបែបច្រើនយ៉ាងរបស់សង្គម ។ ដូចជា ភ្លេង របាំ សំលៀកបំពាក់ និងភាសានៃវប្បធម៌ផ្សេងៗគ្នា ។ល។

សិទ្ធិទាំងនេះត្រូវបានបែងចែកជាពីរជំពូកធំៗ ដូចខាងក្រោម :

សិទ្ធិពលរដ្ឋ និង នយោបាយ

- សិទ្ធិរស់រានមានជីវិត
- សិទ្ធិគ្មានការរើសអើង
- សិទ្ធិមិនទទួលការចាប់ខ្លួន ឃុំខ្លួនតាមអំពើចិត្ត
- សិទ្ធិសេរីភាពក្នុងការដើរហើរ
- សិទ្ធិមិនទទួលរងការធ្វើទារុណកម្ម
- សិទ្ធិមានការប្រជុំដោយសន្តិវិធី
- សិទ្ធិសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ
- សិទ្ធិបង្កើតគណបក្សនយោបាយ
- សិទ្ធិបោះឆ្នោត និងឈរឈ្មោះជាបេក្ខជន
- សេរីភាពក្នុងការតាំងទីលំនៅ
- សិទ្ធិមានកម្មសិទ្ធិ

សិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច សង្គម និងវប្បធម៌

- សិទ្ធិមានជំរើសការងារគ្រប់គ្រាន់
- សិទ្ធិទទួលបាននូវលក្ខខណ្ឌរស់នៅសមរម្យ
- សិទ្ធិមានការគាំពារខាងសុខភាព
- សិទ្ធិមានផ្ទះសម្បែង និងកម្មសិទ្ធិដីធ្លី
- សិទ្ធិទទួលបានការអប់រំ
- សិទ្ធិមានការងារធ្វើ
- សិទ្ធិមានប្រាក់កម្រៃស្មើគ្នាចំពោះការងារដូចគ្នា
- សិទ្ធិមិនរងការបង្ខិតបង្ខំឱ្យធ្វើការហួសកំលាំង
- សិទ្ធិបង្កើតសហជីព
- សិទ្ធិសំរាកលំហែបរិស្សមកាល ឬមាតុភាព
- សិទ្ធិសម្តែងសិល្បៈវប្បធម៌

ការដាក់ជាជំពូកធំទាំងពីរខាងលើនេះពុំមានន័យថា មានការបែងចែកដាច់ដោយឡែកពីគ្នានៃសិទ្ធិមនុស្សទេ ព្រោះថាជំពូកទាំងនេះ មានការទាក់ទងគ្នាទៅវិញទៅមក ។ សិទ្ធិទាំងអស់នេះ មានការទាក់ទងនឹងចលនាកំរើករបស់មនុស្ស ។ ការកាត់ផ្តាច់ ឬការក្បៀបសង្កត់ទៅលើចលនាណាមួយ អាចជាផលទៅដល់ចលនាមួយទៀត ។

៣. សាកលភាពនៃសិទ្ធិមនុស្ស

សិទ្ធិមនុស្សមានលក្ខណៈជាសាកល ពីព្រោះថាពូជពង្សមនុស្សកើតមកជាមួយនូវរូបកាយជា មនុស្ស និងនាំមកនូវការទាមទារជាទូទៅដូចៗគ្នា ។ រូបកាយមនុស្សភ្ជាប់ដោយអវៈយវៈត្រូវការកំរើក និងការធ្វើចលនាជាធម្មជាតិ ដោយមិនត្រូវការអ្វីពីខាងក្រៅជាកម្លាំងមកបង្ខិតបង្ខំ គាបសង្កត់ ជិះជាន់ ដាក់កំហិត ឬធ្វើឱ្យឈឺចាប់ឡើយ ។ ពណ៌សម្បុរ ភេទ ភាសា ជំនឿ សាសនា ឋានៈ វណ្ណៈ ពូជសាសន៍ ឬដើមកំណើតជាតិ មិនអាចយកសំអាងបង្ហាញពីភាពខុសប្លែកគ្នាអំពីសកលភាពនៃសិទ្ធិមនុស្សបានទេ ។ ឧទាហរណ៍ ប្រសិនបើអ្នកយកបារីដុតលើរាងកាយខ្លួនឯង រួចហើយបន្តដុតទៅលើមនុស្សដទៃពីម្នាក់ទៅម្នាក់ទៀត ដែលមានពណ៌សម្បុរ ភេទ ភាសា ជំនឿ សាសនា និន្នាការនយោបាយ ឋានៈ វណ្ណៈ ពូជសាសន៍ ឬដើមកំណើតជាតិខុសពីខ្លួនឯង ។ ចម្លើយដែលអ្នករំពឹងនឹងបានមកការឈឺចាប់ដូចៗគ្នា ។

៤. ភាពមិនអាចកាត់ដាច់ចេញពីគ្នានៃសិទ្ធិមនុស្ស

សិទ្ធិពលរដ្ឋ សិទ្ធិនយោបាយ សិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច សិទ្ធិសង្គម និងសិទ្ធិវប្បធម៌ មានភាពមិនអាចកាត់ដាច់ពីគ្នាបានទេ ។ សិទ្ធិពលរដ្ឋ និងនយោបាយអាចមានន័យតិច ឬអាចមិនមានន័យ ប្រសិនបើមិនមានធនធានសេដ្ឋកិច្ច ដើម្បីជ្រោមជ្រែងសិទ្ធិទាំងនេះ ហើយដូចគ្នានេះដែរ ការអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ច ឬការមានទ្រព្យសម្បត្តិនឹងអាចរលាយទៅវិញ កាលបើគ្មានការគោរពនិងការពារសិទ្ធិពលរដ្ឋនិងនយោបាយ ។ ដូចដែលបានអោយនិយមន័យខាងលើហើយថា ដើម្បីឱ្យសិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច សង្គម និងវប្បធម៌ មានស្ថិរភាព គឺទាមទារឱ្យមានការគោរព ការការពារនូវសិទ្ធិពលរដ្ឋ និង នយោបាយរបស់ប្រជាពលរដ្ឋផងដែរ ។ ប៉ុន្តែពុំមែនមានន័យថា សិទ្ធិពលរដ្ឋ និងនយោបាយមានភាពប្រសើរជាងសិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច សង្គម និងវប្បធម៌នោះទេ ។ ពោលគឺជំពូកសិទ្ធិមនុស្សធំៗទាំងពីរនេះ មានការអាស្រ័យទាក់ទងគ្នាទៅវិញទៅមកជាចាំបាច់ ។

សិទ្ធិពលរដ្ឋ និង នយោបាយ ↔ **សិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច សង្គម និងវប្បធម៌**

៥. សិទ្ធិអប្បភាគជន

ការសំគាល់ថា អប្បភាគជនគឺជាជនដែលមានលក្ខណៈពិសេសបីយ៉ាងគឺ មានស្ថិរភាពខាងជាតិពន្ធ សាសនា និងខាងភាសា ។ យើងអាចបង្ហាញបានខ្លះៗនូវអប្បភាគជននៅប្រទេសកម្ពុជា មានដូចជា ចិន ចាម វៀតណាម ដែលមានជាប់ជាតិពន្ធភាព ភាពខុសគ្នាខាងវប្បធម៌ ប្រវត្តិសាស្ត្រ ទំនៀមទម្លាប់ ប្រពៃណី របៀបរស់នៅ និងភាសារបស់ពួកគេ ។

រដ្ឋាភិបាលមានកាតព្វកិច្ចធានាសិទ្ធិរបស់អប្បភាគជនដូចជា :

- សិទ្ធិមិនទទួលរងការរើសអើង សិទ្ធិ មានភាពស្មើគ្នាចំពោះមុខច្បាប់
- សិទ្ធិប្រកាន់យកនូវវប្បធម៌ ភាសា សាសនា ទំនៀមទម្លាប់ និងប្រពៃណី របស់គេផ្ទាល់ និងដោយចំហ ។
- សិទ្ធិរៀនសូត្រភាសា ប្រវត្តិសាស្ត្រ ប្រពៃណី និងវប្បធម៌របស់ពួកគេ
- សិទ្ធិចូលរួមក្នុងជីវភាពសង្គម និងអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ចរបស់ប្រទេស សិទ្ធិចូលរួមក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេច ទាំងនៅថ្នាក់ជាតិ និងថ្នាក់តំបន់ ។
- សិទ្ធិបង្កើតនិងរក្សាសមាគម និងអង្គការនានារបស់គេផ្ទាល់
- សិទ្ធិទាក់ទងដោយសេរីនិងសន្តិវិធី ជាមួយសមាជិកក្នុងក្រុមរបស់ពួកគេ

៦. សិទ្ធិទទួលការអប់រំ

ការអប់រំ គឺជាដំណើរនៃការអភិវឌ្ឍន៍គំនិតប្រាជ្ញា ចំណេះដឹង និងភាពប៉ិនប្រសប់របស់មនុស្ស ដែលបានមកតាមរយៈការរៀន និងបង្រៀននៅឯសាលារៀន វិទ្យាល័យ និងមហាវិទ្យាល័យ ។ មនុស្សគ្រប់ៗរូបទាំងអស់មានសិទ្ធិទទួលការអប់រំ ដោយគ្មានការរើសអើងរវាងភេទប្រុសឬស្រី វ័យក្មេងឬចាស់ ជនពិការ អ្នកក្រ អ្នកមាន ប្រភពកំណើត ពណ៌សម្បុរ ភាសា គ្រួសារអ្នកមានជម្ងឺអេដស៍ ជំនឿ សាសនា និន្នាការនយោបាយ ពូជសាសន៍អ្វីឡើយ ។ *ការរៀនគឺជាការជួយខ្លួនឯង* ។

រដ្ឋធម្មនុញ្ញមាត្រា៦៨ :

រដ្ឋផ្តល់កិច្ចការអប់រំផ្នែកបឋម និងមធ្យមសិក្សានៅសាលារៀនសាធារណៈ សំរាប់ប្រជាពលរដ្ឋគ្រប់រូបដោយឥតបង់ថ្លៃ ។

- ប្រជាពលរដ្ឋ ត្រូវបានទទួលការអប់រំយ៉ាងតិចប្រាំបួនឆ្នាំ ។
- រដ្ឋជួយផ្សព្វផ្សាយនិងលើកតំកើងសាលាបាលីនិងពុទ្ធិកសិក្សា ។

៧. សិទ្ធិមានផ្ទះសម្បែងសមរម្យ ឬមានកម្មសិទ្ធិដីធ្លី

មនុស្សគ្រប់រូបទាំងអស់ មានសិទ្ធិមានទីលំនៅសមរម្យ និងមានដីធ្លី។ នេះមានន័យថា គ្មានជនណាម្នាក់ទទួលរងនូវការដកហូតយកផ្ទះសម្បែងឬដីធ្លីដែលជាកម្មសិទ្ធិរបស់ខ្លួនតាមអំពើចិត្តឡើយ ។ គ្មាន

គ្រួសារនរណាម្នាក់ត្រូវរងការបណ្តេញចេញ ដោយបង្ខិតបង្ខំដោយមិនបានទទួលសំណងជួសជុលការខូចខាត ឬផ្ទុះសមស្របតាមការសុខចិត្តជាមុនឡើយ ។

រដ្ឋាភិបាលមានគោលការណ៍បែងចែកដីសម្បទានសង្គម សំរាប់អ្នកដែលគ្មានដីធ្លីសំរាប់សង់ផ្ទះ និងធ្វើស្រែ ឬចំការ និងត្រូវមានវិធានការការពារប្រឆាំងនឹងការរំលោភយកដីធ្លីរបស់ប្រជាពលរដ្ឋពីសំណាក់អ្នកមានអំណាច និងទប់ស្កាត់ក្រុមឈ្មួញទុច្ចរិត ឬអ្នកមានអំណាចក្នុងរដ្ឋាភិបាលដែលរំលោភទិញដូរដីធ្លី ដែលមិនគិតពីផលប៉ះពាល់ដ៏អាក្រក់ ដែលនឹងកើតមានចំពោះវាសនាអនាគតរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ ។

ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ប្រជាពលរដ្ឋក៏មានកាតព្វកិច្ច និងការទទួលខុសត្រូវចំពោះខ្លួនឯង និងគ្រួសារផងដែរ ក្នុងការគ្រប់គ្រងដីធ្លីនិងផ្ទះសម្បែងរបស់ខ្លួន ដូចជាការប្រឹងប្រែងដាំដុះលើដីធ្លីដែលមានដោយមិនទុកឱ្យនៅទំនេរ និងចងក្រងសហគមន៍ ដើម្បីជួយគ្នាទៅវិញទៅមក ដើម្បីធ្វើការអំពាវនាវ ឬប្តឹងបរិហារ ឬតវ៉ាប្រឆាំងនឹងអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានដែលរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស ។

រដ្ឋធម្មនុញ្ញ មាត្រា ៤៤៖ ជនណាក៏ដោយទោះជាបុគ្គលក្តីជាសមូហភាពក្តី មានសិទ្ធិជាម្ចាស់កម្មសិទ្ធិ ។ មានតែរូបវន្តបុគ្គល ឬនីតិបុគ្គលដែលមានសញ្ជាតិជាខ្មែរទេ ទើបមានសិទ្ធិជាម្ចាស់កម្ម សិទ្ធិលើដីធ្លី ។ កម្មសិទ្ធិឯកជនស្របច្បាប់ស្ថិតនៅក្រោមការគាំពារនៃច្បាប់ ។ ដែលនឹងដក

ហូតកម្មសិទ្ធិ អំពីជនណាមួយបាននោះ លុះត្រាតែប្រយោជន៍សាធារណៈតំរូវអោយធ្វើក្នុងករណីដែលច្បាប់បានបញ្ញត្តិទុក ហើយត្រូវផ្តល់សំណងជាមុនដោយសមរម្យ និងយុត្តិធម៌ ។
ច្បាប់ភូមិបាល មាត្រា៥ : គ្មានបុគ្គលណាមួយ ត្រូវបានគេដកហូតកម្មសិទ្ធិរបស់ខ្លួនបានទេ ប្រសិនបើការដកហូតនេះមិនមែនដើម្បីប្រយោជន៍សាធារណៈ ។ ការដកហូតត្រូវធ្វើទៅតាមទម្រង់ និងនីតិវិធីបញ្ញត្តិដោយច្បាប់ និងបទបញ្ញាបន្ទាប់ពីបានផ្តល់សំណងជាមុនដោយសមរម្យ និងយុត្តិធម៌ ។

តើសមរម្យ និងយុត្តិធម៌ មានន័យដូចម្តេច?

សមរម្យ : គឺយកគោលការណ៍សមភាពតម្លៃដោះដូរជាមូលដ្ឋាន ។

យុត្តិធម៌ : គឺយកគោលការណ៍ស្មើភាពគ្នាចំពោះមុខច្បាប់ជាមូលដ្ឋាន

៨. សិទ្ធិមានសុខភាព

សិទ្ធិសុខភាព គឺជាសិទ្ធិមនុស្សរបស់ប្រជាពលរដ្ឋទាំងអស់ ។ មានន័យថា មនុស្សគ្រប់ៗរូបត្រូវទទួលបាននូវការថែទាំសុខភាពខាងផ្លូវកាយនិងផ្លូវចិត្ត តាមរយៈសេវាសាធារណៈដែលបំរើការទូទៅ មានដូចជា មន្ទីរពេទ្យ គិលានដ្ឋាន ឱសថស្ថាន មន្ទីរសម្ភព ការផ្តល់ឱសថឬថ្នាំបង្ការ និងការអប់រំលើកតម្កើងប្រាជ្ញា និងស្មារតីដល់ប្រជាពលរដ្ឋចំពោះការថែទាំសុខភាព ។

រដ្ឋធម្មនុញ្ញ មាត្រា ៧២ : សុខភាពរបស់ប្រជារាស្ត្រត្រូវបានធានា ។ រដ្ឋយកចិត្តទុកដាក់ដល់ការការពារជំងឺ និងព្យាបាលជំងឺ ។ ប្រជារាស្ត្រក្រីក្រត្រូវបានទទួលការពិនិត្យរោគដោយឥតបង់ថ្លៃនៅតាមមន្ទីរពេទ្យ គិលានដ្ឋាន និងមន្ទីរសម្ភពសាធារណៈ ។ រដ្ឋរៀបចំអោយមានគិលានដ្ឋាន និងមន្ទីរសម្ភពដល់ជនបទ ។

ប្រជាពលរដ្ឋមានកាតព្វកិច្ចនិងការទទួលខុសត្រូវផងដែរលើបញ្ហាសុខភាព គឺការប្រើប្រាស់សិទ្ធិមានសុខភាព ដែលជាសិទ្ធិមនុស្សរបស់ខ្លួន ដូចជា ត្រូវទៅឬបញ្ជូនកូន ប្រពន្ធ ឬប្តីទៅកាន់មន្ទីរពេទ្យដើម្បីបង្ការជម្ងឺឬព្យាបាលជម្ងឺ ការរក្សាអនាម័យក្នុងផ្ទះ និងនៅលើទីសាធារណៈ ជួយអប់រំបន្តអំពីអនាម័យ និងសុខភាពដល់គ្រួសារនិងអ្នកជិតខាង និយាយរួមគឺអ្វីៗដែលប្រជាពលរដ្ឋអាចធ្វើទៅបានដោយខ្លួនឯង ដើម្បីអនាម័យ និងសុខភាពផ្ទាល់ខ្លួន និងអ្នកជិតខាងខ្លួន ។

គោលការណ៍មិនមានការរើសអើង ត្រូវអនុវត្តដោយគ្រូពេទ្យទាំងអស់។ គ្រូពេទ្យទាំងអស់ត្រូវផ្តល់សេវាកម្មរបស់ខ្លួនដោយមិនគិតពីរូបភាពបុគ្គលនិងធនធានសេដ្ឋកិច្ច និងត្រូវធានាថា មនុស្សគ្រប់រូបត្រូវបានទទួលនូវពត៌មាន បរិក្ខារពេទ្យ និងសេវាសុខាភិបាលដោយស្មើៗគ្នា ដោយមិនគិតពណ៌សម្បុរ ភេទ ភាសា ជំនឿ សាសនា និន្នាការនយោបាយ ដើមកំណើតជាតិ វណ្ណៈសង្គម ឬឋានៈអ្វីឯទៀតឡើយ ។

៩. សិទ្ធិ ភារកិច្ច និងការទទួលខុសត្រូវ

ប្រជាពលរដ្ឋ : មនុស្សគ្រប់ៗរូបមានសិទ្ធិស្មើៗគ្នា គឺមិនរំលោភបំពានលើសិទ្ធិមានសន្តិសុខរបស់អ្នកដទៃ និងមានសិទ្ធិចូលរួមរិះគន់ ប្តឹងតវ៉ា ប្តឹងបរិហារអំពើរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស ។

សភាជាតិ និង ព្រឹទ្ធសភា : ជាអង្គការប្រមូលផ្តុំអ្នកតំណាងដែលបានជាប់ឆ្នោតដោយប្រជាពលរដ្ឋបានបោះឆ្នោតអោយ ។ អ្នកតំណាងទាំងនេះជាអ្នកបំរើប្រជាពលរដ្ឋ តាមរយៈការតាក់តែងនិងអនុម័តច្បាប់នានា ដើម្បីការពារសិទ្ធិមនុស្សរបស់ប្រជាពលរដ្ឋពីការរំលោភនានា ឃ្លាំមើលការប្រតិបត្តិច្បាប់ និងការបំរើរបស់រដ្ឋាភិបាលចំពោះប្រជាពលរដ្ឋ ។

រដ្ឋាភិបាល : ភារកិច្ច និងការទទួលខុសត្រូវរបស់រដ្ឋគឺផ្តល់នូវ ការគោរព ការពារលើកស្ទួយ និងបំពេញចំពោះគោលការណ៍ទាំងឡាយនៃសិទ្ធិមនុស្ស ។ រដ្ឋត្រូវបង្កើតនយោបាយ និងកម្មវិធីដើម្បីបំពេញ

កាតព្វកិច្ចក្នុងករណីនៃសិទ្ធិទទួលការព្យាបាលជំងឺ មានកម្មវិធីលើកស្ទួយ បង្ការ ផ្តល់ការព្យាបាលជំងឺ និងការធ្វើអោយមាននីតិសម្បទាឡើងវិញ ។

- *ការគោរព:* គឺមានន័យថា មន្ត្រីរបស់រដ្ឋាភិបាលមិនត្រូវប្រព្រឹត្តដោយខ្លួនឯងនូវអំពើណា ដែលយើងដឹងថា ជាអំពើរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស រំលោភច្បាប់ ។

ឧទាហរណ៍ :

- មន្ត្រីនគរបាលត្រូវមានតួនាទីការពារប្រជាពលរដ្ឋនៅក្នុងមូលដ្ឋាន ដោយមិនត្រូវឃាត់ខ្លួនបុគ្គលណាម្នាក់ដោយគ្មានភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ និងជាក់ស្តែងនោះទេ ។
- មន្ត្រីនគរបាលមិនត្រូវធ្វើទារុណកម្មដើម្បីយកចម្លើយ ឬដោះស្រាយរឿងព្រហ្មទណ្ឌ ដោយសំណងរដ្ឋប្បវេណី ដូចជាករណីរំលោភសេពសន្ថវៈលើស្ត្រី ។

- *ការការពារ:* មន្ត្រីត្រូវមានតួនាទីមួយគឺ ឃាត់ឃាំងដល់មនុស្សទីបី ដែលរំលោភបៀតបៀនដល់សិទ្ធិមនុស្សម្នាក់ទៀត ។ មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ ឬតុលាការត្រូវតែឃាត់ខ្លួន ឃុំខ្លួន ដាក់ពិន័យដាក់ទោស អោយបានត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ដល់ជនដែលរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស និងរំលោភច្បាប់ ។ បើមានជនណាឃុំខ្លួនមនុស្ស ដោយរំលោភ មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ ព្រះរាជអាជ្ញា ចៅក្រម ត្រូវតែចាត់វិធានការ និងដាក់វិន័យកុំអោយជននោះប្រព្រឹត្តអំពើបែបនេះតទៅទៀត ។

- *លើកស្ទួយនិងបំពេញ:* កាតព្វកិច្ចទីបីនេះសំខាន់ណាស់ គឺរដ្ឋាភិបាលធ្វើយ៉ាងណាអោយមានការភ្ញាក់រលឹក ចូលរួមអំពីការគោរពសិទ្ធិមនុស្ស និងការអនុវត្តន៍ច្បាប់ ពីសំណាក់ប្រជាពលរដ្ឋ និងមន្ត្រីគ្រប់ស្រទាប់ជាន់ថ្នាក់ ។ មន្ត្រីយុត្តិធម៌ត្រូវធ្វើយ៉ាងណា អោយប្រជាពលរដ្ឋមានជំនឿទុកចិត្តមានភាពកក់ក្តៅ ក៏ដូចជាការយល់ដឹងអំពីច្បាប់ អំពីតួនាទីជាពលរដ្ឋក្នុងការចូលរួមការពារលើកស្ទួយសិទ្ធិមនុស្ស និងការអនុវត្តន៍ច្បាប់ប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព ។

តុលាការ : តុលាការគឺជាស្ថាប័នឯករាជ្យមួយដែលមិនចំណុះរដ្ឋាភិបាល សភាជាតិ ព្រឹទ្ធសភា អង្គការ ស្ថាប័ន ឬបុគ្គលណាមួយឡើយ ហើយមានតួនាទីរកយុត្តិធម៌ជូនប្រជាពលរដ្ឋទាំងអស់ តាមផ្លូវច្បាប់ ដោយគ្មានការរើសអើង និងការស៊ីសំណូកសូកប៉ាន់។ ដូច្នេះដើម្បីធ្វើឱ្យមានយុត្តិធម៌ តុលាការត្រូវគោរពសិទ្ធិមនុស្សរបស់គូក្តីទាំងសងខាង និងត្រូវអនុវត្តការកាត់សេចក្តីដោយយោងទៅរកសិទ្ធិមនុស្ស និងច្បាប់ផង

ដែរ ។ ប្រជាពលរដ្ឋមានសិទ្ធិប្តឹងបរិហារ ប្តឹងតវ៉ាប្រឆាំងនឹងសេចក្តីសំរេចទាំងឡាយរបស់តុលាការ ដែលមានភស្តុតាងបង្ហាញថាមានការកាត់ក្តីដោយរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស និងច្បាប់ ។

ក្រុមហ៊ុនឯកជន និងអង្គការសង្គម : ផ្នែកទាំងនេះ ក៏មានការទទួលខុសត្រូវ និងកាតព្វកិច្ចផងដែរចំពោះសិទ្ធិមនុស្ស ។ ពួកគេត្រូវតែគិតអំពីផលអាក្រក់ដែលប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិមនុស្សផងដែរ មិនមែនគិតតែការទាញយកផលប្រយោជន៍ពីមនុស្សតែម្យ៉ាងនោះទេ ។ ឧទាហរណ៍ ការចាក់សោបង្ខាំងកម្មករឱ្យនៅក្នុងរោងចក្រ និងបង្ខំឱ្យធ្វើការងារ ការមិនអនុញ្ញាតសំរាកថែទាំសុខភាព ឬមិនជួយផ្តល់ការថែទាំសុខភាព ការបណ្តេញចេញពីការងារតាមអំពើចិត្ត ឬការកៀបសង្កត់បង្ខំឱ្យលះបង់ការងារដែលខ្លួនពេញចិត្ត ។ល។ អំពើទាំងនេះ បានទាញយកផលចំណេញជាច្រើនពីមនុស្ស ប៉ុន្តែវាបានរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស ។ បើយើងធ្វើតុល្យភាពរវាងសិទ្ធិមនុស្សទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវ និងកាតព្វកិច្ចយើងឃើញថា គ្មានការទទួលខុសត្រូវ និងរំលោភលើកាតព្វកិច្ច ។

ឧទាហរណ៍ខ្លះៗ
ស្តីពីតុល្យភាពរវាងសិទ្ធិមនុស្ស កាតព្វកិច្ច និង ការទទួលខុសត្រូវ

សិទ្ធិមនុស្ស	កាតព្វកិច្ច	ការទទួលខុសត្រូវ
សិទ្ធិរស់រានមានជីវិត	- ការពារមិនឱ្យមានការសម្លាប់ - ថ្កោលទោសចំពោះអំពើសម្លាប់ - គោរពជីវិតអ្នកដទៃជានិច្ច ។ល។	- មិននិយាយ/គិត/ប្រាថ្នាសម្លាប់ជីវិតអ្នកដទៃ - សារភាពឬដឹងកំហុសពីការសម្លាប់ - មិនចូលរួមសម្លាប់
សិទ្ធិសុខភាព	- ត្រូវទៅកាន់មន្ទីរពេទ្យររ - ត្រូវសាងសង់មន្ទីរពេទ្យ ។ល។	- ខំលេបថ្នាំតាមលោកគ្រូពេទ្យប្រាប់ - មិនយកថ្លៃពីអ្នកក្រីក្រ ។ល។

សិទ្ធិស្ត្រី

វត្ថុបំណង:

ក្រោយពីអ្នកអានបានអានចប់មេរៀននេះទៅ គេនឹងអាចវិភាគ និងបានយល់ថា :

១- សិទ្ធិស្ត្រីជាសិទ្ធិមនុស្ស និងសិទ្ធិស្មើគ្នារវាងបុរស និងស្ត្រី

២- ទស្សនៈស្ត្រីជាភេទទន់ខ្សោយ និងបង្វិលចង្ក្រានមិនជុំ មិនអាចមានតទៅទៀតឡើយសំរាប់សង្គម ។

៣- អំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារជាអំពើល្មើសនឹងច្បាប់ ដែលត្រូវតែមានការផ្តន្ទាទោសតាមកំរិតកំហុសធ្ងន់ និងស្រាល ។

១. និយមន័យ

សិទ្ធិស្ត្រី គឺជាអំណាចរបស់ស្ត្រី ដែលធ្វើអ្វីបានតាមសមត្ថភាព លទ្ធភាពដោយអនុលោមទៅតាមច្បាប់ និងសីលធម៌ ។

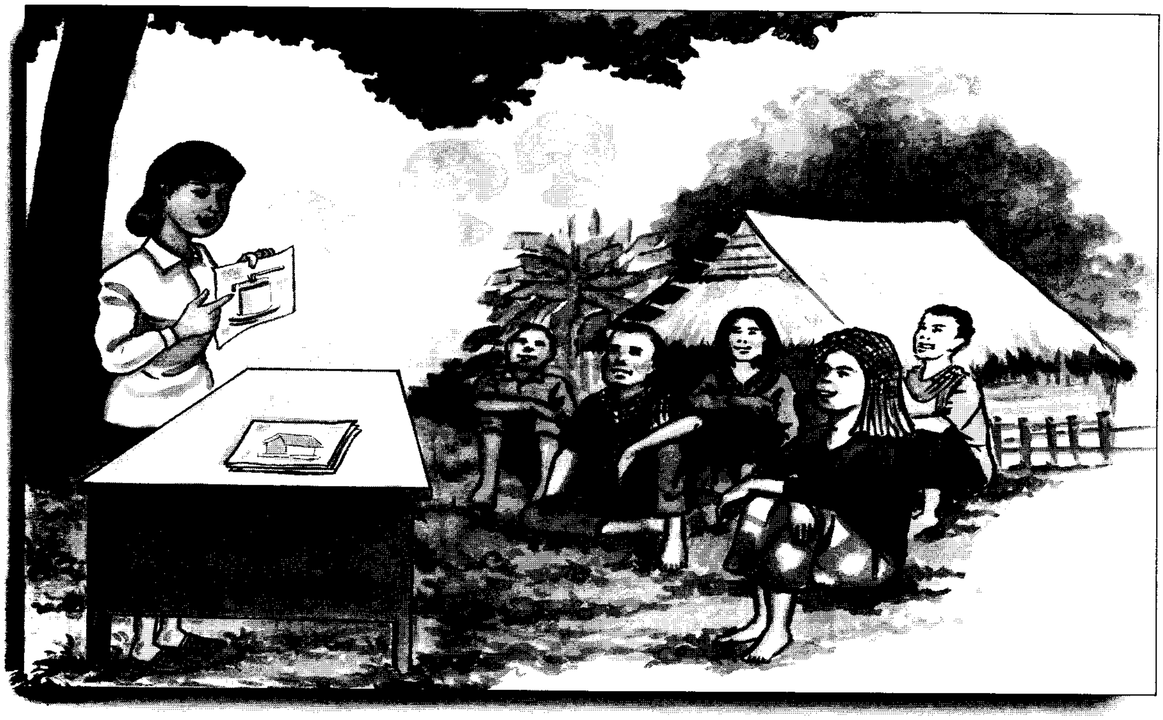

២. សិទ្ធិស្ត្រី គឺជាសិទ្ធិមនុស្ស

បុគ្គលម្នាក់ៗ ទោះបីបុរស ឬស្ត្រីអាចមានគុណសម្បត្តិ សមត្ថភាព និងទេពកោសល្យខុសប្លែកគ្នា តែភាពខុសគ្នានេះ ពុំអាចកែប្រែតម្លៃជាមនុស្សបានឡើយ ។ ស្ត្រីជាមនុស្ស ដូចនេះសិទ្ធិស្ត្រី គឺជាសិទ្ធិមនុស្ស ។

- **សេចក្តីថ្លែងការណ៍ជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស**

(អនុម័តដោយមហាសន្និបាតជាន់ខ្ពស់អង្គការសហប្រជាជាតិ នាថ្ងៃទី១០ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៤៨)

មាត្រា ១ : មនុស្សទាំងអស់កើតមកមានសេរីភាព សមភាព ទាំងសេចក្តីថ្លៃថ្នូរ ទាំងសិទ្ធិ ។ មនុស្សទាំងនោះមានវិចារណញ្ញាណ និងសតិសម្បជញ្ញៈតាំងពីកំណើត គប្បីប្រព្រឹត្តរវាងគ្នា និងគ្នាក្នុងស្មារតីភាតរភាពជាបងប្អូន ។

មាត្រា ២ : ដោយសំអាងលើសេចក្តីថ្លែងការណ៍នេះ មនុស្សទាំងអស់ មិនត្រូវបានគេបែងចែកឱ្យខុសពីគ្នា ដោយប្រកាន់ទៅលើជាតិសាសន៍ ពណ៌សម្បុរ វណ្ណៈ អ្នកមាន ឬអ្នកក្រ ភាសា សាសនា មតិនយោបាយ ឬជាពលរដ្ឋរបស់ប្រទេសគ្មានឯករាជ្យក៏ដោយ ។

មាត្រា ៦ : ជនគ្រប់រូបសុទ្ធតែមានសិទ្ធិឱ្យគេទទួលស្គាល់ខ្លួនជាមនុស្សពេញលក្ខណៈច្បាប់ ទោះបី នៅទីកន្លែងណាក៏ដោយ ។

មាត្រា ៧ : មនុស្សគ្រប់រូបមានសិទ្ធិស្មើគ្នាចំពោះមុខច្បាប់ ហើយច្បាប់ត្រូវតែគ្រប់គ្រង និងការពារមនុស្សឱ្យបានស្មើៗគ្នា ។

- **កតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិ ស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងនយោបាយ**

មាត្រា ៣ : រដ្ឋជាសមាជិកទាំងឡាយ ត្រូវធានាឱ្យមានសិទ្ធិស្មើគ្នារវាងបុរស និងស្ត្រីក្នុងការប្រាស្រ័យផលនៃសិទ្ធិពលរដ្ឋនិងនយោបាយដូចដែលមានចែងនៅក្នុងកតិកាសញ្ញានេះ ។

- **ច្បាប់ស្ដីអំពីអាពាហ៍ពិពាហ៍ និងគ្រួសារ**

មាត្រា ២៩ : ក្នុងគ្រួសារ ប្ដី ប្រពន្ធ ត្រូវមានភាពស្មើគ្នាលើគ្រប់ទស្សនៈ ។

មាត្រា ៣០ : ប្ដី ប្រពន្ធមានករណីយកិច្ចស្រឡាញ់គ្នាទៅវិញទៅមក គោរពគ្នាទៅវិញទៅមក ថែរក្សាគ្នាទៅវិញទៅមក ដើម្បីឈានទៅកាន់វឌ្ឍនភាព ព្រមទាំងកសាងគ្រួសារមួយមានសាមគ្គីភាព និងប្រកបដោយសុភមង្គល ។

មាត្រា ៣៩ : ប្ដី ឬប្រពន្ធ អាចប្ដឹងសុំលែងលះគ្នាកាលបើមានមូលហេតុគ្រប់គ្រាន់បញ្ជាក់ថាខ្លួន ពុំអាចរួមរស់ជាមួយគ្នាតទៅទៀតបាន ។ មូលហេតុជាអាទិ៍មានដូចខាងក្រោមនេះ :

១. ការចុះចោលលំនៅសង្វាស ដោយឥតមូលហេតុត្រឹមត្រូវ ហើយឥតមានផ្ដត់ផ្គង់ស្បៀងអាហារ និងទំនុកបំរុងកូនសោះ ។

២. វាយដំឃោរឃៅ ធ្វើទុក្ខបុកម្នេញប្រមាថមើលងាយធ្ងន់ធ្ងរចំពោះសហព័ទ្ធ ឬចំពោះបុព្វញាតិរបស់សហព័ទ្ធនេះ ។

៣. មានចរិយាផ្ទុយពីសីលធម៌ ឬប្រព្រឹត្ដអនាចារ ។

៤. អពលានុភាពនៃលិង្គ ។

៥. បែកគ្នាអស់រយៈពេលជាង ១ ឆ្នាំ ។

មាត្រា ៤០ : ប្ដី ប្រពន្ធអាចលែងលះគ្នាដោយស្ម័គ្រចិត្តបាន ។

មាត្រា ៤៩ : ក្នុងករណីសុំលែងលះដោយឯកតោភាគី បើក្រោយពីការអង្កេតស៊ើបសួរឃើញថាស្ថានភាពរវាងប្ដីប្រពន្ធមានភាពធ្ងន់ធ្ងរ ការរួមរស់ជាមួយគ្នាមិនអាចពន្យារយូរបាន គោលបំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍លែងបានសំរេច តុលាការប្រជាជនត្រូវសំរេចអោយលែងលះគ្នា ។

មាត្រា ៧៤ : ឪពុក ឬម្ដាយដែលលែងលះគ្នា ត្រូវជួយផ្ដត់ផ្គង់ ជួយបីបាច់រក្សា ជួយផ្ដល់ សោហ៊ុយអប់រំ និងរៀនសូត្រដល់កូនតាមលទ្ធភាពរបស់ខ្លួន ។ កំរិតអាហារកិច្ចដែលត្រូវអោយទៅកូនត្រូវសំរេចតាមការព្រមព្រៀងនៃសហព័ទ្ធដែលលែងលះគ្នា ។ ក្នុងករណីដែលគូភាគីទាំងសងខាងមិនឯកភាពគ្នា តុលាការត្រូវសំរេចដោយផ្អែកទៅតាមលទ្ធភាពរបស់សហព័ទ្ធម្នាក់ៗ ។ អាហារកិច្ចត្រូវផ្ដល់អោយកូនរហូតដល់កូនមាននីតិភាព ។

- **អនុសញ្ញាស្តីពីការលុបបំបាត់ចោលរាល់ទំរង់នៃការរើសអើងប្រឆាំងនឹងនារីភេទ**

(ប្រកាសឡើងដោយអង្គការសហប្រជាជាតិ នៅថ្ងៃទី១៨ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៧៩ និងចូលជាធរមាននៅថ្ងៃទី៣ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ១៩៨១ ប្រទេសកម្ពុជាបានចុះហត្ថលេខាចូលជាភាគីនៃច្បាប់នេះ នៅថ្ងៃទី ២២ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ១៩៩២ ដោយឧត្តមក្រុមប្រឹក្សាជាតិកម្ពុជា) ។

មាត្រា ៣ : លើគ្រប់វិស័យទាំងអស់ ជាពិសេសក្នុងវិស័យនយោបាយ សង្គម សេដ្ឋកិច្ច និង វប្បធម៌ រដ្ឋជាភាគីទាំងឡាយត្រូវប្រកាន់យកវិធានការសមស្របនានា រួមទាំងបញ្ញត្តិច្បាប់ផងដែរ ដើម្បីធ្វើឱ្យមានការរីកចំរើនលូតលាស់ និងជឿនលឿនយ៉ាងពេញលេញរបស់នារីភេទក្នុងគោលដៅនានាអាចឱ្យនារីប្រើប្រាស់ និងទទួលបាននូវសិទ្ធិ ព្រមទាំងសេរីភាពជាគ្រឹះទាំងឡាយលើមូលដ្ឋានស្មើភាពនិងបុរស ។

- **រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា**

មាត្រា ៣១ : ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាទទួលស្គាល់ និងគោរពសិទ្ធិមនុស្ស ដូចមានចែងក្នុងធម្មនុញ្ញនៃអង្គការសហប្រជាជាតិ សេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពី សិទ្ធិមនុស្ស និងកតិកាសញ្ញា ព្រមទាំងអនុសញ្ញាទាំងឡាយ ដែលទាក់ទងទៅនឹងសិទ្ធិមនុស្ស សិទ្ធិនារី និងសិទ្ធិកុមារ ។

ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរមានភាពស្មើគ្នាចំពោះមុខច្បាប់ មានសិទ្ធិសេរីភាព និងករណីយកិច្ចដូចគ្នាទាំងអស់ ដោយឥតប្រកាន់ពូជសាសន៍ ពណ៌សម្បុរ ភេទ ភាសា ជំនឿ សាសនា និន្នាការនយោបាយ ដើមកំណើត ជាតិ ឋានៈសង្គម ធនធាន ឬស្ថានភាពឯទៀតឡើយ ។

មាត្រា ៣៤ : ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរទាំងពីរភេទ មានសិទ្ធិបោះឆ្នោត និងអាចឈរឈ្មោះឱ្យគេបោះឆ្នោត ។

មាត្រា ៣៥ : ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរទាំងពីរភេទ មានសិទ្ធិចូលរួមយ៉ាងសកម្ម ក្នុងជីវភាពនយោបាយ សេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌របស់ប្រទេសជាតិ ។

មាត្រា ៣៦ : ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរទាំងពីរភេទ មានសិទ្ធិទទួលប្រាក់បំណាច់ស្មើគ្នាចំពោះការងារដូចគ្នា ការងារមេផ្ទះមានតម្លៃស្មើគ្នា និងកម្រៃដែលបានមកពីការងារធ្វើនៅក្រៅផ្ទះ ។

មាត្រា ៣៨ : ច្បាប់រាំងមិនឱ្យមានការរំលោភបំពានលើរូបរាងកាយបុគ្គលណាមួយឡើយ ។ ច្បាប់ការពារជីវិត កិត្តិយស និងសេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់ប្រជាពលរដ្ឋ ។

យោងទៅតាមមាត្រាច្បាប់ដែលបានរៀបរាប់ខាងលើ សុទ្ធតែបានបង្ហាញឱ្យឃើញនូវជំនឿជាក់យ៉ាងមុតមាំថា ការទទួលស្គាល់នូវតំលៃ និងសេចក្ដីថ្លៃថ្នូរ និងសិទ្ធិស្មើគ្នារបស់មនុស្សរាល់រូប និងភាពមិនអាចប៉ះពាល់បាន គឺជាមូលដ្ឋាននៃសេរីភាព យុត្តិធម៌ សន្តិភាពក្នុងសកលលោក ។ ការមិនទទួលស្គាល់ និងមិនគោរពសិទ្ធិមនុស្សបាននាំឱ្យកើតមានអំពើសាហាវព្រៃផ្សៃដែលមនុស្សលោកក្ដៅក្រហាយ និងស្អប់ខ្ពើម ។

ការគោរពសិទ្ធិមនុស្ស និងសេរីភាពជាមូលដ្ឋានបានផ្ដល់ឱ្យមនុស្សម្នាក់ៗ បានប្រើគុណសម្បត្តិសតិសម្បជញ្ញៈជាមនុស្ស ដើម្បីបំពេញតម្រូវការផ្នែកស្មារតី និងតម្រូវការដទៃទៀត ជាពិសេសគឺបានផ្ដល់នូវការអភិវឌ្ឍន៍យ៉ាងពេញលេញដល់បុគ្គលគ្រប់រូប ក៏ដូចជាសង្គមជាតិទាំងមូល ។

ដូច្នេះក្នុងការរស់នៅប្រចាំថ្ងៃ និងសិទ្ធិផ្ទាល់ខ្លួនរបស់បុគ្គលគ្រប់រូប ត្រូវតែបានគេគោរពគ្រប់ពេលវេលាទាំងអស់ ដោយមិនគិតពីជាតិសាសន៍ ពណ៌សម្បុរ វណ្ណៈ អ្នកមាន អ្នកក្រ ភាសា សាសនា និន្នាការនយោបាយ ។

៣. តុល្យភាពផ្នែកភេទ

ភាពខុសប្លែកគ្នានៃភេទរវាងបុរស និងស្ត្រី មិនអាចយកមកធ្វើសំអាងពីភាពទន់ខ្សោយរបស់ស្ត្រី និងភាពខ្លាំងរបស់បុរសឡើយ ។ ភេទរបស់បុរស និងស្ត្រីបង្ហាញពីតុល្យភាពបន្តពូជពង្សមនុស្ស ដែលមានន័យថា បើគ្មានភេទទាំងពីរប្រសព្វគ្នាទេ ក៏មិនអាចបង្កើតមនុស្សបានដែរ ។ ភាពខ្លាំងខ្សោយមិនអាស្រ័យលើភេទទេ វាអាស្រ័យលើកត្តាច្រើនយ៉ាងទាក់ទងនឹងការហ្វឹកហាត់ផ្លូវកាយនិងផ្លូវចិត្ត។

ស្ត្រីត្រូវបានគេបង្រៀនឱ្យមាន អាកប្បកិរិយាសុភាពទន់ភ្លន់ និងជាកម្មវត្ថុដែលត្រូវបានគេកំណត់ឱ្យធ្វើអ្វីបាន និងធ្វើអ្វីមិនបាន ព្រោះហេតុជាភេទស្រី ហើយផ្ដល់ឱ្យបុរសនូវអំណាចដ៏ធំធេងក្នុងការសំរេចការងារផ្សេងៗ ដោយសំអាងហេតុមកពីបុរសមានភេទជាប្រុស ។ មានរឿងហេតុជាច្រើនដែលគេបានយកភេទមកសំអាង ដើម្បីកំណត់ចលនារវាងស្ត្រីនិងបុរស ពោលគឺស្ត្រីគួរធ្វើអ្វីនិងមិនគួរធ្វើអ្វី ហើយគេផ្ដល់សកម្មភាពតិចតួចសំរាប់ស្ត្រី ។ ស្ត្រីមួយចំនួនបានព្រមទទួលយកនូវការងារដែលបុរសប្រាប់ពួកគេថាជាការងារស្រាលៗនៅក្នុងផ្ទះ ។ ស្ត្រីខ្លះបានគិតថា វាជាការល្អណាស់ និងស្រួលម្យ៉ាងដែរ ដែលបុរសត្រូវតែជាអ្នករ៉ាប់រងការងារធ្ងន់ៗ និងជាអ្នកត្រាច់ចររកប្រាក់ចិញ្ចឹមកូន និងប្រពន្ធ ស្ត្រីខ្លះក៏ចាប់មានជំនឿថា មិនគួររៀនចេះដឹងច្រើនពេកមែន ហើយក៏មិនគួរធ្វើការអ្វីដែលបុរសគួរធ្វើដែរ ។

មានស្ត្រីជាច្រើនបានទាមទារឱ្យគោរពសិទ្ធិរបស់ស្ត្រី គឺសិទ្ធិស្មើភាពគ្នារវាងបុរស និងស្ត្រី ប៉ុន្តែស្ត្រីខ្លះបានត្អូញត្អែរថា ការប្រើប្រាស់សិទ្ធិទាំងឡាយដូចជាបុរស ធ្វើឱ្យគេមានការហត់នឿយ និងលំបាកយ៉ាងខ្លាំង

ពួកគេចង់បោះបង់សិទ្ធិខ្លះទៅវិញ ក្នុងអំឡុងដែលស្ត្រីឯទៀតកំពុងតែតស៊ូពុះពារយ៉ាងសកម្ម ដើម្បីឱ្យមានការគោរពដល់សិទ្ធិស្ត្រី ។ ប៉ុន្តែក៏មានបុរសខ្លះ បានបណ្តេញប្រពន្ធខ្លួនឱ្យចេញទៅរកការងារធ្វើនៅក្រៅផ្ទះ ដោយពាក្យទ្រគោះថា ស្ត្រីគួរតែប្រើប្រាស់សិទ្ធិមនុស្សដែលស្ត្រីមានដូចបុរស ។

ស្ត្រីមានសិទ្ធិចូលរួមក្នុងការអភិវឌ្ឍន៍ដូចបុរស ។ ស្ត្រីអាចធ្វើការងារក្នុងផ្ទះនិងក្រៅផ្ទះដូចជាបុរស។ បុរសត្រូវតែលះបង់នូវគំនិតថា ស្ត្រីជាភេទទន់ខ្សោយនិងបង្ហិលចង្រានមិនជុំ ហើយត្រូវប្រគល់ការងារឱ្យស្ត្រីចូលរួមគ្រប់យ៉ាងដែលបុរសយល់ថា មានតែបុរសអាចធ្វើបាន ស្របគ្នានេះដែរ ស្ត្រីក៏ត្រូវបង្ហាញពីកម្លាំងកាយនិងសមត្ថភាពរបស់ខ្លួនចូលរួមក្នុងការងារនេះផងដែរ។ ស្ត្រីមិនគួរយល់ព្រមនឹងគំនិតឬជំនឿដែលថា នេះជាការងារប្រុស១ មិនមែនការងារស្រី១។ ស្ត្រីត្រូវតែបញ្ចេញនូវសេចក្តីក្លាហាននិងទំនុកចិត្តរបស់ខ្លួន ដើម្បីបង្ហាញឱ្យឃើញថា បុរសអាចធ្វើអ្វីបាន ស្ត្រីក៏អាចធ្វើអ្វីនោះបានផងដែរ។ ជាការពិតណាស់ ស្ត្រីអាចបង្កើតភាពអស្ចារ្យជាច្រើនបានដូចបុរស និងជាប្រវត្តិសាស្ត្រផងដែរ។

៤. ការរើសអើងនឹងស្ត្រី

ការរើសអើងប្រឆាំងនឹងនារីភេទ គឺសំដៅលើការរំលោភលើគោលការណ៍សិទ្ធិស្មើគ្នារវាងបុរស និងស្ត្រី ហើយនិងការរំលោភទៅលើគោលការណ៍គោរពភាពថ្លៃថ្នូរ លើសេរីភាពរបស់ស្ត្រីក្នុងវិស័យនយោបាយពលរដ្ឋសង្គម និងវប្បធម៌ ។

ស្ត្រីខ្មែរមិនបានចាប់អារម្មណ៍ទៅលើការរើសអើងប្រឆាំងស្ត្រីភេទទេ ដោយមូលហេតុច្រើនប្រការដូចជា :

ក- ទស្សនៈសង្គមគ្រួសារកន្លងមក

ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរភាគច្រើនឱ្យតំលៃទាបទៅលើស្ត្រី ដោយឪពុកម្តាយតែងគិតថា កូនស្រីមិនបាច់រៀនសូត្រចេះដឹង វែងឆ្ងាយទេ ព្រោះទោះជាយ៉ាងណាក៏កូនស្រីវិលកន្ទុយចង្រានមិនជុំដដែល ។ ភារកិច្ចរបស់ស្ត្រី គឺដាំស្ល ថែទាំផ្ទះសំបែង ថែរក្សាបុត្រធីតា បំរើប្តី បង្កើត និងចិញ្ចឹមកូនគ្រប់គ្រាន់ណាស់ទៅហើយ ព្រោះមានប្តីជា អ្នករកស៊ីចិញ្ចឹម ។

ដោយខ្លាចខុសប្រពៃណី ឪពុកម្តាយត្រូវបង្ខាំងកូនស្រី ដែលឋិតនៅក្នុងវ័យជំទង់មិនឱ្យទៅឆ្ងាយពីផ្ទះ ។ ចំណុចទាំងនេះ គឺជាឧបសគ្គមួយ ដែលរាំងកូនស្រីមិនឱ្យបន្តការសិក្សាវែងឆ្ងាយបាន ។

កូនស្រីមិនបាច់រៀនចេះដឹងអ្វីទេ ព្រោះការចេះដឹងច្រើននាំឱ្យនាងមានលទ្ធភាពសរសេរសំបុត្រឆ្លើយឆ្លងគ្នា ជាពិសេសរៀនច្រើនពេកនាំឱ្យឆាប់ចាស់ពិបាករកគូស្រករ ដូចពាក្យចាស់ពោលថា " *អ្នកក្រមិនបាន អ្នកមានមិនចូល* " ។

គ្រួសារខ្មែរមានទម្លាប់មួយគឺ បើសិនកូនស្រី និងកូនប្រុសរៀនថ្នាក់ជាមួយគ្នា គ្រួសារមានសមត្ថភាពសំរាប់តែឧបត្ថម្ភកូនម្នាក់ ដូច្នេះអ្នកដែលត្រូវបញ្ឈប់ពីការសិក្សាមុនគេគឺកូនស្រី ព្រោះគាត់យល់ថាបើបញ្ឈប់កូនស្រី នឹងអាចជួយការងារផ្ទះបានផង ហើយបើរៀនច្រើនក៏គ្មានប្រយោជន៍ដែរ ព្រោះជៀសពីចង្ក្រានជើងឆ្នាំងមិនរួច ។

ខ- ប្រពៃណី និង ទំនៀមទំលាប់ខ្មែរ

យោងតាមទំនៀមទំលាប់ ប្រពៃណីស្ត្រីខ្មែរ ត្រូវតែគោរពប្តី គោរពម៉ែឪ ដូចពាក្យថា " *ទំមិនធំជាងនាឡិទេ* " បានន័យថា " *កូនមិនធំជាងឪពុក ម្តាយ* " ។

គ- ឧស្សនៈសង្គមកន្លងមក

- ស្ត្រីត្រូវតែចុះចាញ់និងគោរពប្តីដោយឥតលក្ខខណ្ឌទើបបានសុខ
- ស្ត្រីជាភេទទន់ខ្សោយ យកស្មើបុរសមិនបានទេ
- ស្ត្រីមិនចាំបាច់ទាមទារការងារដឹកនាំក្នុងសង្គមទេ ព្រោះប្រាជ្ញាអន់
- ស្ត្រីមិនចាំបាច់ទាមទារសិទ្ធិនយោបាយទេ ព្រោះគ្មានលទ្ធភាពដូចបុរស

ទាំងអស់នេះជាគំនិតនិងទម្លាប់មិនជឿនលឿន ដែលនាំអោយស្ត្រីខ្មែររស់នៅក្រោមការកៀបសង្កត់របស់សង្គម និងមនុស្សប្រុស ។

ឃ- ច្បាប់ទប់ស្កាត់ការរើសអើងប្រឆាំងនឹងស្ត្រី

មាត្រា ៤៥ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញ

ការរើសអើងគ្រប់ប្រភេទប្រឆាំងនឹងស្ត្រីភេទ ត្រូវបំបាត់ចោល ។

មាត្រា ២ នៃអនុសញ្ញា ស្តីពីការបំបាត់រាល់ទំរង់នៃការរើសអើងប្រឆាំងនឹងនារីភេទ

រដ្ឋជាភាគីទាំងឡាយ ផ្តន្ទាទោសការរើសអើងប្រឆាំងនារីភេទ នៅក្នុងគ្រប់ទម្រង់របស់វាទាំងឡាយ និងឯកភាពអនុវត្តតាមគ្រប់មធ្យោបាយដែលសមស្រប និងដោយឥតបង្អែរបង្អង់នូវគោលនយោបាយបំបាត់ចោលការរើសអើងប្រឆាំងនារីភេទ ហើយនៅក្នុងទិសដៅនេះ សន្យាថា :

ក- បញ្ចូលគោលការណ៍នៃសមភាពរវាងបុរស និងនារីទៅក្នុងរដ្ឋធម្មនុញ្ញ និងបញ្ញត្តិច្បាប់នានាឯទៀតដែលសមស្រប បើសិនជាគោលការណ៍នេះមិនទាន់ត្រូវបានបញ្ចូលនៅឡើយទេនោះ ហើយនិងធានាតាមរយៈច្បាប់ និងរាល់មធ្យោបាយនានា ដែលសមស្របនូវថវិកាធ្វើឱ្យចេញជាជាក់ស្តែងនូវគោលការណ៍នេះ ។

ខ- អនុម័តនូវបញ្ញត្តិ និងវិធានការផ្សេងៗទៀតដែលសមស្រប ដើម្បីហាមឃាត់រាល់ការរើសអើងប្រឆាំងនារីភេទ ។

គ- លើកឡើងនូវកិច្ចគាំពារតាមផ្លូវច្បាប់នូវសិទ្ធិស្មើភាពនិងបុរសរបស់នារីភេទ ហើយនិងធានានូវកិច្ចគាំពារនារីដ៏មានប្រសិទ្ធភាព តាមរយៈតុលាការជាតិ និងរាល់ស្ថាប័នសាធារណៈផ្សេងៗ ដែលមានសមត្ថកិច្ចប្រឆាំងរាល់អំពើរើសអើងទាំងអស់ ។

ឃ- តមមិនព្រមប្រព្រឹត្តិនូវទង្វើ ឬការអនុវត្តន៍សកម្មភាពរើសអើងប្រឆាំងនារីភេទឡើយ ហើយនិងត្រួតពិនិត្យឱ្យច្បាស់ថា អាជ្ញាធរ និងស្ថាប័នសាធារណៈទាំងឡាយនិងធ្វើសកម្មភាពសមស្របទៅតាមកាតព្វកិច្ចនេះ ។

ង- នឹងប្រកាន់យកនូវវិធានការសមស្របទាំងអស់ ដើម្បីបំបាត់ចោលនូវការរើសអើងប្រឆាំងនារីភេទ ដែលធ្វើឡើងដោយបុគ្គលអង្គការ ឬសហគ្រាសណាមួយក្តី ។

ច- នឹងប្រកាន់យកនូវវិធានការសមស្រប រួមទាំងបញ្ញត្តិច្បាប់ផង ដើម្បីផ្លាស់ប្តូរ ឬលុបចោលនូវច្បាប់ បទបញ្ញត្តិ ទម្លាប់ និងការអនុវត្តន៍ទាំងអស់ណា ដែលជាការរើសអើងប្រឆាំងនារីភេទ ។

ឆ- លុបចោលនូវរាល់បញ្ញត្តិព្រហ្មទណ្ឌនានារបស់ប្រទេស ដែលបង្កឡើងជាការរើសអើងប្រឆាំងនារីភេទ ។

✱ កាតព្វកិច្ចចំពោះសិទ្ធិស្ត្រី

ដើម្បីឱ្យនិន្នាការសាកលភាពនៃសិទ្ធិមនុស្ស ដែលបានឱ្យតម្លៃស្ត្រីថា "*ស្ត្រីជាមាតានៃលោក*" មានអត្ថន័យពេញលេញនោះ កាតព្វកិច្ចទាំងនេះត្រូវតែអនុវត្តឱ្យបាន (ទាំងក្នុងវិស័យរដ្ឋ ឯកជន និងគ្រួសារ) នូវទស្សនៈមួយចំនួនដូចខាងក្រោម :

- ស្ត្រីត្រូវទទួលបាននូវឱកាសច្រើនជាងបុរស ក្នុងការជ្រើសរើសមុខរបរណាដែលត្រូវការប្រើបញ្ញាច្រើនជាងការងារណាដែលប្រើកំលាំង ។

- ស្ត្រីត្រូវតែទទួលបាននូវការគាំពារពិសេសដោយច្បាប់ ទៅលើលំហែមាតុភាពធានានូវការប្រើកម្លាំងពលកម្មស្ត្រីមានផ្ទៃពោះនៅតាមការដ្ឋានសំណង់ រោងចក្រ វាយនភ័ណ្ឌ ឬនៅតាមផ្សារ និងពលកម្មផ្សេងៗទៀតរហូតដល់ថ្ងៃសំរាលកូន ។

- ស្ត្រីក៏ត្រូវបានធានាដោយរដ្ឋ និងសង្គមនូវការបាត់បង់ការងារ ដោយមូលហេតុនៃការលំហែមាតុភាព ។

- ស្ត្រីត្រូវបានយកចិត្តទុកដាក់ និងជាកាតព្វកិច្ច របស់រដ្ឋ និងម្ចាស់ក្រុមហ៊ុន រោងចក្រ សហគ្រាសនានាដើម្បីធានាសិទ្ធិមានជីវិត និងសុខទុក្ខមាតា ។

- ស្ត្រីក៏ត្រូវទទួលបាននូវការគោរព ការការពារប្រពៃណីទំនៀមទម្លាប់ល្អៗរបស់គេក្នុងការងារទំនាក់ទំនង ដោយការប្រើនូវពាក្យផ្អែមល្ហែម ទន់ភ្លន់ សុភាពរាបសារ ក្នុងសេចក្តីថ្លៃថ្នូរ ប្រកបដោយសីលធម៌ខ្ពង់ខ្ពស់ និងម៉ឺងម៉ាត់ជានិច្ច ពីស្ថាប័នមានសមត្ថកិច្ចផ្សេងៗ ទោះតាមរូបភាពអ្វីក៏ដោយ ។

៥. សិទ្ធិកុមារ

១. តើកុមារជាមនុស្សប្រភេទណា?

កុមារគឺជាមនុស្សមានអាយុក្រោម១៨ឆ្នាំ លើកលែងតែអាយុពេញវ័យ ។ នេះជាការកំណត់ដោយអនុសញ្ញាអន្តរជាតិ ស្តីពីសិទ្ធិកុមារ ។ ប្រទេសកម្ពុជាបានចុះហត្ថលេខាទទួលយកអនុសញ្ញាអន្តរជាតិ ស្តីពីសិទ្ធិកុមារនៅថ្ងៃទី២២ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ១៩៩២ ។

កុមារត្រូវបានចាត់ទុកជាបុគ្គលដែលកើតមកភ្ជាប់ជាមួយនូវសិទ្ធិមនុស្ស និងសេចក្តីថ្លៃថ្នូរស្មើៗគ្នាក្នុងនាមជាមនុស្ស ។ មានប្រការខ្លះដែលគួរជៀសវាងដូចជា ការប្រកាន់ភេទ ពណ៌សម្បុរ ភាសា ជំនឿសាសនា ដើមកំណើតជាតិ ឋានៈសង្គម ឬស្ថានភាពដទៃ ។

ខ.សិទ្ធិសំខាន់ៗរបស់កុមារ

យោងតាមគោលការណ៍១០យ៉ាង ក្នុងសេចក្តីថ្លែងការណ៍ស្តីពីសិទ្ធិកុមារ និងក្នុងអនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិ

កុមារ សិទ្ធិសំខាន់៤ របស់កុមារ :

- ***សិទ្ធិរស់រានមានជីវិត***

សិទ្ធិរស់រានមានជីវិតជាសិទ្ធិមនុស្សរបស់កុមារ និងគ្មាននរណាម្នាក់អាចដកហូតសិទ្ធិនេះពីកុមារបានឡើយ ។ គឺកុមារត្រូវមានជីវិតរស់នៅ មានសុវត្ថិភាព និងមានអ្វីៗចាំបាច់សំរាប់ការរស់នៅ ដូចជា ចំណើអាហារមានជីវជាតិ មានឈ្មោះ និងមានសញ្ជាតិ ការបង្ការនិងព្យាបាលសុខភាព សំលៀកបំពាក់ ជំរកស្នាក់នៅសមរម្យ និងមានជីវភាពគ្រប់គ្រាន់ ព្រមទាំងទទួលការថ្នាក់ថ្នម អំពីឪពុកម្តាយ អាណាព្យាបាលនិងសង្គម ។ កុមារមិនត្រូវទទួលរងការវាយធ្វើបាប ឬទារុណកម្មឡើយ ។

មាតា-បិតាត្រូវយល់ផងដែរថា សហគមន៍មូលដ្ឋាន អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន អាជ្ញាធរជាតិ និងសហគមន៍អន្តរជាតិ ក៏មានចំណែកទទួលខុសត្រូវចំពោះសិទ្ធិរស់រានរបស់កុមារផងដែរ មានន័យថាជីវិតកូនរបស់អ្នកស្ថិតនៅក្រោមកិច្ចការពាររបស់សហគមន៍មូលដ្ឋាន អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន អាជ្ញាធរជាតិ និងសហគមន៍អន្តរជាតិ។

ឪពុកម្តាយអាចរងការប្តឹងផ្តល់ពីសហគមន៍មូលដ្ឋាន អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន អាជ្ញាធរជាតិ និងសហគមន៍អន្តរជាតិ ចំពោះអំពើដែលឪពុក-ម្តាយបានរំលោភលើសិទ្ធិរស់រានរបស់កុមារ។

ឪពុក-ម្តាយអាចប្តឹងបរិហារ ប្តឹងតវ៉ាប្រឆាំងនឹងអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន អាជ្ញាធរជាតិ ឬបុគ្គលិកនៃអាជ្ញាធរទាំងនេះ អំពីការមិនយកចិត្តទុកដាក់ ឬមិនផ្តល់កិច្ចការពារ ឬបានរំលោភលើសិទ្ធិរស់រានរបស់កុមារ ។

- *សិទ្ធិទទួលបានកិច្ចការពារពិសេស និងសិទ្ធិពិសេស*

កុមារត្រូវទទួលបាននូវការការពារពិសេស និងសិទ្ធិពិសេស ។ ឧទាហរណ៍ មាតា-បិតា ត្រូវតាមមើលថែរក្សានិងប្រៀនប្រដៅកុមារ ហើយអាជ្ញាធរគ្រប់លំដាប់ថ្នាក់ត្រូវចាត់វិធានការជួយកុមារឱ្យរួចផុតពីគ្រោះមហន្តរាយនានាដូចជា គ្រឿងញៀន ល្បែងអបាយមុខ អំពើអនាចារ ការរើសអើង ការសេពកាមគុណលើកុមារ ការធ្វើអាជីវកម្មលើកុមារ ការលក់ដូរកុមារ និងអំពើដទៃៗទៀតដែលប៉ះពាល់ដល់ផលប្រយោជន៍ធំបំផុតរបស់កុមារ ។

ឪពុក-ម្តាយត្រូវការពារកូនរបស់ខ្លួន និងចូលរួមចំណែកការពារកុមារឯទៀតៗ ពីការរំលោភទាំងឡាយដែលអាចកើតមានពីអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន ឬពីអាជ្ញាធរជាតិ ។ គេអាចបង្កើតសមាគមមាតា-បិតាក្នុងសហគមន៍មូលដ្ឋានក្នុងគោលបំណងការពារសិទ្ធិកុមារ ។ អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន ឬអាជ្ញាធរជាតិក៏មានបន្ទុកលើកស្ទួយ និងការពារកុមារពីការរំលោភនានា ដែលអាចប្រព្រឹត្តដោយអ្នកអាណាព្យាបាលរបស់កុមារ និងអ្នកមានអំណាចមកលើកុមារផ្សេងៗទៀតផងដែរ ។

- *សិទ្ធិក្នុងការចូលរួម*

កុមារមានសិទ្ធិចូលរួមបញ្ចេញមតិយោបល់លើបញ្ហា ឬសកម្មភាព ដែល មានឥទ្ធិពលដល់ដំណើរជីវិតរបស់គេ ចូលរួមក្នុងសមាគម និងការប្រជុំនានា និងចូលរួមទទួល និងផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មាន អានសៀវភៅកាសែត ទស្សនាវដ្តី ស្តាប់វិទ្យុ មើលទូរទស្សន៍... ដើម្បីពង្រីកការយល់ ដឹង និងចេះប្រើវិចារណញ្ញាណរិះគិតចំពោះព្រឹត្តិការណ៍ផ្សេងៗ ។

- *សិទ្ធិក្នុងការអភិវឌ្ឍន៍*

កុមារត្រូវទទួលបាននូវការសិក្សារៀនសូត្រគ្រប់ប្រភេទ គឺការសិក្សា នៅសាលារៀន និងនៅផ្ទះ ឬក្នុងសហគមន៍ ដូចជាទទួលការអប់រំ និងផ្តល់ដំបូន្មានល្អៗស្តីពីការរស់នៅ ការបណ្តុះបណ្តាលវិជ្ជាជីវៈ និងការថែបំប៉នសុខភាពឱ្យបានកំរិតខ្ពស់បំផុត ។

៦. ការពង្រត់ ជួញដូរ និងការធ្វើអាជីវកម្មលើមនុស្ស

នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាបច្ចុប្បន្ន អំពើពង្រត់ អំពើលក់ដូរនិងអំពើដែលធ្វើអាជីវកម្មលើមនុស្សត្រូវ

ក្លាយទៅជាបញ្ហាកាន់តែធំទៅៗពីមួយថ្ងៃទៅមួយថ្ងៃ ។

ក_និយមន័យ

អំពើពង្រត់មនុស្ស គឺជាអំពើចាប់កុមារ បុរស ឬស្ត្រីដោយការប្រើកម្លាំង ឬការបោកបញ្ឆោតជាថ្នូរ សំរាប់យកប្រាក់លោះ ឬក៏សំរាប់លក់ឱ្យធ្វើជាពេស្យាចារ ឬកម្មករធ្វើការដោយបង្ខំ ។

អំពើលក់ដូរមនុស្ស គឺជាអំពើដឹកជញ្ជូន ឬប្តូរកុមារ ឬស្ត្រី ឬបុរស សំរាប់ការធ្វើពេស្យាកម្ម ឬ សំរាប់ធ្វើការងារ ដោយបង្ខិតបង្ខំ តាមវិធីលួងលោម បោកបញ្ឆោត ទិញ និងលក់ ។

អំពើធ្វើអាជីវកម្មលើមនុស្ស គឺមនុស្សម្នាក់ ឬក្រុមមនុស្សច្រើននាក់ ឬពាណិជ្ជកររកស៊ី ដោយសារ ការបង្ខំកុមារ ស្ត្រី ឬបុរសឱ្យធ្វើជាពេស្យា ឬឱ្យធ្វើការងារដោយបង្ខំ ។ ចំពោះហេតុផលផ្សេងៗទៀត កុមារ ស្ត្រី ឬបុរស ត្រូវបានគេបង្ខំឱ្យធ្វើការងារ ដែលគ្មានសុវត្ថិភាព ឬការងារដែលគ្រោះថ្នាក់ ឬពួកគេត្រូវបានគេ ទិញ ឬលក់ ដើម្បីឱ្យធ្វើជាកម្មករផ្លូវភេទ ជាកម្មករសំណង់ កម្មកររោងចក្រ ឬជាអ្នកបំរើក្នុងផ្ទះ ។ល។ អ្នក ដែលផ្តល់លុយកាក់ ដើម្បីរួមភេទជាមួយកុមារ ដែលមានអាយុក្រោម១៨ឆ្នាំ ក៏ជាទំរង់មួយនៃការធ្វើអាជីវ កម្មដែរ ។

ខ_ការបោកបញ្ឆោត

នៅប្រទេសកម្ពុជាបច្ចុប្បន្ន ការបោកបញ្ឆោតវាហាក់ដូចជារឿងធម្មតាទៅហើយ ជាពិសេសការបោកប្រាស់នេះ យើងឃើញកើតមានច្រើននៅតាមជនបទដាច់ស្រយាល ព្រោះពួកគេទាំងនោះខ្វះការអប់រំ ។ ការបោកប្រាស់នេះ ធ្វើឡើងតាមរយៈការជ្រើសរើសស្ត្រី និងកុមារពីជនបទយកមកក្រុងភ្នំពេញ ឬទៅក្រៅប្រទេស ដោយសន្យាថារកការងារឱ្យធ្វើ ដូចជាទៅធ្វើការនៅក្នុងរោងចក្រកាត់ដេរ ទៅដាំបាយឱ្យគេ ទៅជួយលក់របស់របរនៅក្នុងហាង ។ល។ ការបោកប្រាស់នេះ ធ្វើឡើងតាមបែបលួងលោម ទាក់ទាញ ការនិយាយភូតកុហក ឬតាមការបង្កើតចំណងស្នេហា ដើម្បីឱ្យពួកគេធ្លាក់ចូលទៅក្នុងការព្រមព្រៀង ។

គ_វិធានការទប់ស្កាត់នូវអំពើពង្រត់ និង ជួញដូរមនុស្ស

✱ ស្ថានភាពក្នុងគ្រួសារ

- ឪពុក ម្តាយគួរខិតខំរកមធ្យោបាយគ្រប់បែបយ៉ាង ដើម្បីឱ្យកូនប្រុស ស្រីបានទៅសាលារៀន ។
- ជៀសវាងអំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ ព្រោះហិង្សានាំមកនូវភាពអពមង្គល ភាពហិនហោចទ្រព្យសម្បត្តិ និង ការព្រាត់ប្រាស ។
- មិនត្រូវជឿពាក្យបញ្ចុះបញ្ចូល ពីអ្នកធ្លាប់ស្គាល់ពីមុនមក ដូចជា (អ្នកភូមិជងរបងជាមួយ ដែលបានចេញពីភូមិកំណើតយូរឆ្នាំ) ។
- ការយកកូនលក់ឱ្យធ្វើជាស្រីពេស្យាចារ ឬឱ្យទៅជនណាអ្នកបំរើការសប្បាយនោះ វាជាអំពើអាក្រក់បំផុត ដែលសង្គមជាតិស្អប់ខ្ពើម ហើយវាជាការបំផ្លាញអនាគតកូនខ្លួនឯង ។ នៅពេលខ្លះនាងមិនអាចទ្រាំទ្រនឹងអំពើទាំងនោះបាន ក៏សំលាប់ខ្លួនដើម្បីបញ្ចប់ជីវិតដ៏លាមកនេះ ។
- មាតា បិតាគ្រប់រូបត្រូវយល់ថា ប្រាក់មិនអាចទិញអាយុជីវិតមនុស្ស ដែលបាត់បង់ហើយនោះបានមកវិញទេ ។
- ឪពុក ម្តាយមិនគួរបណ្តោយឱ្យកូនស្រីរបស់ខ្លួន មករកការងារធ្វើនៅឯទីក្រុងទេ ព្រោះកូនស្រីនៅតាមជនបទភាគច្រើនមិនសូវមានការអប់រំ ហើយតែងតែធ្លាក់ចូលក្នុងល្បិចបោកប្រាស់របស់ជនខិលខូចយកទៅលក់នៅឯផ្ទះបន ។

✱ ស្ថានភាពក្នុងសង្គម

- បំបាត់ភាពអវិជ្ជា ដោយបង្កើតសាលារៀន និងបណ្តុះបណ្តាលគ្រូឱ្យបានច្រើន រហូតដល់ជនបទដាច់ស្រយាល ដើម្បីឱ្យប្រជាពលរដ្ឋក្រីក្រ មានសិទ្ធិចូលរួម ។

- ផ្តន្ទាទោសយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ ដល់ជនណាដែលប្រកបអាជីពចាប់ពង្រត់ជួញដូរភេទនិងបង្កើតបនស្រីពេស្យា។
- បង្កើតមជ្ឈមណ្ឌលបណ្តុះបណ្តាលវិជ្ជាជីវៈឱ្យដល់តំបន់ជនបទដាច់ស្រយាល។
- បំបាត់ភាពអត់ការងារធ្វើនៅក្នុងសង្គម។
- បង្កលក្ខណៈងាយស្រួលឱ្យប្រជាជនប្រកបរបរកសិកម្មដោយសុវត្ថិភាព។

*** តាមផ្លូវច្បាប់**

- **ច្បាប់ស្តីពីការបង្ក្រាបអំពើពង្រត់និងលក់ដូរមនុស្ស និងអំពើអាជីវកម្មលើមនុស្ស**

មាត្រា ៣

ជនណាអូសទាញមនុស្ស ទោះបីស្រី ឬប្រុស អនីតិជន ឬនីតិជនមានសញ្ជាតិអ្វីក៏ដោយ ដោយវិធីល្បួងលោមសន្យាឱ្យប្រាក់កាស ឬគ្រឿងអលង្ការ ឬតាមវិធីណាក៏ដោយ ទោះបីសាមីខ្លួនសុខចិត្ត ឬមិនសុខចិត្ត ដោយវិធីបង្ខិតបង្ខំ គំរាមកំហែង ឬប្រើថ្នាំសណ្តំស្មារតី និងសតិអារម្មណ៍ ដើម្បីពង្រត់យកទៅលក់ ឬយកទៅធ្វើពេស្យាចារ ជននោះត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារពី១០ឆ្នាំដល់១៥ឆ្នាំ ។ បើជនរងគ្រោះជាអនីតិជន អាយុតិចជាង១៥ឆ្នាំ ត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារពី១៥ឆ្នាំដល់២០ឆ្នាំ ។

អ្នកសមគំនិត អ្នកលក់ អ្នកទទួលទិញ ឬទទួលយក ត្រូវមានទោសដូចអ្នកប្រព្រឹត្តដែរ ។

ត្រូវចាត់ទុកជាអ្នកសមគំនិតដែរ អ្នកដែលផ្តល់ប្រាក់ ឬផ្តល់មធ្យោបាយផ្សេងៗសំរាប់ប្រព្រឹត្តិបទល្មើស ។

មធ្យោបាយដឹកជញ្ជូន សំភារៈ និងទ្រព្យសម្បត្តិប្រើប្រាស់ក្នុងពេលប្រព្រឹត្តិបទល្មើស ត្រូវរឹបអូសជាសម្បត្តិរដ្ឋ ។

មាត្រា ៤

ជនណាដែលបានប្រព្រឹត្តអំពើអនាចារលើអនីតិជនអាយុក្រោម១៥ឆ្នាំ ទោះបីអនីតិជននោះស្ម័គ្រចិត្តក្តី ឬដោយទិញក្មេងនោះពីអ្នកដទៃក្តី ឬទិញពីជនជាមេពេស្យាក្តី ជននោះត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារពី១០ឆ្នាំដល់២០ឆ្នាំ ។ ក្នុងករណីមិនរាងចាល ត្រូវយកអតិបរមានៃទោសមកអនុវត្ត ។

តុលាការអាចយកអនុទោសត្រង់ស្មានបន្ថយសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងហាមស្នាក់អាស្រ័យមកផ្តន្ទាបន្ថែមលើមូលទោសខាងលើនេះបាន ។

- **រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា**

មាត្រា ៤៦

អំពើលក់ដូរមនុស្ស អំពើធ្វើអាជីវកម្មផ្នែកពេស្យាកម្ម និងអំពើអាសអាភាស ដែលប៉ះពាល់ដល់សេចក្ដីថ្លៃថ្នូររបស់នារី ត្រូវហាមឃាត់ ។

ត្រូវហាមឃាត់មិនឱ្យមានការបញ្ឈប់នារីពីការងារ ដោយមូលហេតុមានគភ៌ ។ នារីមានសិទ្ធិឈប់សំរាកនៅពេលសំរាលកូន ដោយទទួលប្រាក់បៀវត្ស និងដោយមានការធានារក្សាសិទ្ធិអតីតភាពក្នុងការងារ និងអត្ថប្រយោជន៍សង្គមផ្សេងៗទៀត ។

រដ្ឋ និងសង្គមយកចិត្តទុកដាក់បង្កលក្ខណៈឱ្យនារី ជាពិសេសនារីជនបទ ដែលគ្មានទីពឹង បានទទួលការឧបត្ថម្ភដើម្បីមានមុខរបរ មានលទ្ធភាពព្យាបាលជំងឺ ឱ្យកូនទៅរៀន និងមានជីវភាពរស់នៅសមរម្យ ។

មាត្រា ៤៨

រដ្ឋធានារក្សាការពារសិទ្ធិរបស់កុមារ ដែលមានចែងក្នុងអនុញ្ញាស្ដីពីកុមារ ជាពិសេសសិទ្ធិមានជីវិតរស់នៅ សិទ្ធិទទួលការអប់រំរៀនសូត្រ សិទ្ធិត្រូវបានទទួលការគាំពារក្នុងស្ថានការណ៍មានសង្គ្រាម និងការការពារប្រឆាំងនឹងអាជីវកម្មសេដ្ឋកិច្ច ឬកាមគុណលើកុមារ ។ រដ្ឋគាំពារប្រឆាំងនឹងការងារទាំងឡាយ ដែលអាចធ្វើឱ្យខូចដល់ការអប់រំ និងរៀនសូត្ររបស់កុមារ ឬដែល នាំឱ្យអន្តរាយដល់សុខភាព ឬសុខុមាលភាពរបស់កុមារ ។

✱ វិធានការទប់ស្កាត់

ដើម្បីទប់ស្កាត់ និងលុបបំបាត់នូវរាល់ការរំលោភសិទ្ធិចំពោះកុមារ គ្រួសារ សហគមន៍ និងអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានត្រូវ ៖

- សិក្សាស្វែងយល់នូវខ្លឹមសារ ដែលមានចែងនៅក្នុងអនុសញ្ញា ស្ដីពីសិទ្ធិកុមារ
- ធ្វើការផ្សព្វផ្សាយអំពីសិទ្ធិកុមារ ឱ្យបានទូលំទូលាយនៅក្នុងមូលដ្ឋាន និងសហគមន៍របស់ខ្លួន
- កាត់បន្ថយឱ្យទាបបំផុតនូវវិភាគទានពីសិស្សានុសិស្សក្នុងឱកាសបវេសនកាល ដើម្បីធ្វើឱ្យកុមារាកុមារី ជាកូនអ្នកក្រីក្រ មានលទ្ធភាពចូលរៀនបាន ។

- មានផែនការ សកម្មភាព និងចាត់វិធានការទប់ស្កាត់ និងបង្រ្កាបនូវរាល់បាតុភាពនៃអំពើពង្រត់ជួញដូរ កេងប្រវ័ញ្ចពលកម្មលើកុមារឱ្យមានប្រសិទ្ធភាព ។
- មានផែនការ និងវិធានការឱ្យបានម៉ឺងម៉ាត់ចំពោះឪពុក ម្តាយ គ្រួសារ ឬអាណាព្យាបាល ដែលបញ្ឈប់កូនមិនឱ្យទៅសាលារៀន ក្នុងបំណងកេងប្រវ័ញ្ចលើពលកម្មរបស់កូន ។
- មានផែនការជួយឧបត្ថម្ភចំពោះកុមារ ក្នុងបន្ទុកគ្រួសារក្រីក្រ ដែលពុំមានលទ្ធភាពបញ្ជូនកូនទៅសាលា ដើម្បីមានឱកាសទៅរៀននឹងគេ ។
- ផ្តួចផ្តើមគំនិត ដើម្បីបង្កើតមណ្ឌលសុខភាព និងសម្ភពប្រកបដោយគុណភាព
- អប់រំសីលធម៌ជាប្រចាំដល់កុមារ ជាពិសេសទៅតាមសាលារៀន និងតាមគ្រួសារ
- លើកកំពស់ជានិច្ច នូវស្មារតីប្រុងប្រយ័ត្ន និងទប់ស្កាត់រាល់អំពើ និងទម្លាប់ ដែលរំលោភទៅលើសិទ្ធិកុមារ

៧. អំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ

ក. និយមន័យ

អំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារគឺជាអំពើប្រព្រឹត្តឡើងដោយសមាជិកណាម្នាក់ ឬច្រើននាក់ ដែលបង្កឱ្យមានគ្រោះថ្នាក់ដល់ផ្លូវកាយ ឬផ្លូវចិត្តលើនរណាម្នាក់ ឬ ច្រើននាក់ដែលរស់នៅក្នុងគ្រួសារតែមួយជាមួយគ្នា ។

ខ. ប្រភេទនៃអំពើហិង្សា

- ***ការរំលោភផ្នែករាងកាយ*** ការវាយដំ ទាត់ធាក់ រុញច្រាន សុទ្ធតែជាអំពើប្រព្រឹត្តទៅដោយការមើលងាយមើលថោកចំពោះសមាជិកគ្រួសារណាម្នាក់ ។
- ***ទង្វើធ្វើអោយឈឺចាប់ផ្លូវចិត្ត*** គឺជាទង្វើដែលបណ្តាលឱ្យមានភាពគ្រាំគ្រាផ្នែកផ្លូវចិត្ត តាមរយៈនៃការប្រើពាក្យសំដីប្រមាថ គំរាមកំហែង បំបិទសិទ្ធិនានាទៅក្នុងគ្រួសារ ។
- ***ការបង្ខំរំលោភសេពសន្ថវៈ*** ជាទង្វើដែលចាប់បង្ខំអោយរួមរ័កជាមួយគ្នា ។ មានពេលខ្លះស្ត្រីដែលជាប្រពន្ធត្រូវទទួលរងនូវការវាយដំយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរពីសំណាក់ប្តី ព្រោះតែពុំអាចបំពេញបំណងប្តីបាន ។ មានបុរសមួយចំនួនយល់ថា ស្ត្រីគឺជាទ្រព្យសម្បត្តិ ឬជាកម្មសិទ្ធិផ្តាច់មុខរបស់ប្តី ក្រោយពេលរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ ដែលអាចយកមកបំរើកាមតណ្ហាពេលណាក៏បានតាមដែលខ្លួនត្រូវការ ។

គ. ផលវិបាកនៃអំពើហិង្សា

អំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារជះឥទ្ធិពលយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរនៅក្នុងគ្រួសារទាំងមូល គឺមិនត្រឹមតែសមាជិកណាម្នាក់រងគ្រោះប៉ុណ្ណោះទេ កុមារក៏ត្រូវទទួលរងនូវទុក្ខសោកទាំងនេះដែរ ដូចជា :

- ប៉ះពាល់ដល់សតិបញ្ញាស្មារតី
- ប៉ះពាល់ដល់សុខភាព
- ប៉ះពាល់ដល់ជីវភាពគ្រួសារ
- ប៉ះពាល់ដល់ការរស់នៅរបស់កូន
- ប៉ះពាល់ដល់សង្គម និងសេដ្ឋកិច្ច

- ប្តីវាយប្រពន្ធ នាំអោយ:
  - ប្តីជាប់គុក
  - ប្រពន្ធដេកពេទ្យ
  - កូនមិនបានទៅសាលារៀន ដើររើសអេតចាយ
  - កូនគ្មានអាហារ គ្មានជម្រក

✱ វិធានការទប់ស្កាត់តាមផ្លូវច្បាប់

ច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរកាល ស្តីពី បទឧក្រិដ្ឋ

មាត្រា ៣១ : ឃាតកម្មគិតទុកជាមុន

១. ជនណាដែលសម្លាប់ ឬប៉ុនប៉ងសម្លាប់ជនណាម្នាក់ទៀត ក្រោយពីបានគិតទុកជាមុននូវបទឧក្រិដ្ឋរបស់ខ្លួន ឬដោយបានរៀបចំការពួនស្ទាក់ ឬដែលបានសម្លាប់ ឬប៉ុនប៉ងសម្លាប់ជនណាម្នាក់ទៀត ក្នុងពេលដែលខ្លួនប្រព្រឹត្តចោរកម្ម ឬរំលោភសេពសន្ថវៈ ត្រូវជាប់ទោសពីបទឧក្រិដ្ឋធ្វើមនុស្សឃាតគិតទុកជាមុន ហើយត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់គុកជាបទឧក្រិដ្ឋពី១០ឆ្នាំ ទៅ២០ឆ្នាំ ។

២. ការគិតទុកជាមុន គឺជាគំរោងធ្វើឡើងមុនអំពើបៀតបៀនទៅលើរូបបុគ្គលណាមួយ ។ ការពួនស្ទាក់ គឺជាការឃ្លាំចាំបុគ្គលណាម្នាក់ក្នុងរយៈពេលមួយរយៈ ដើម្បីប្រព្រឹត្តហិង្សាទៅលើបុគ្គលនោះ ។

មាត្រា ៣២ : អំពើមនុស្សឃាតដោយចេតនា

ជនណាដែលសម្លាប់មនុស្សដោយចេតនា ឬប៉ុនប៉ងសម្លាប់ជនណាម្នាក់ទៀតដោយចេតនាដោយគ្មានស្ថានទម្ងន់ណាមួយដែលចែងក្នុងមាត្រា៣១ ដោយបានប្រើ ឬមិនបានប្រើអាវុធក្តី ត្រូវ

ផាប់ទោសពីបទឧក្រិដ្ឋផ្ញើមនុស្សឃាតដោយចេតនា ហើយត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់ជាបទឧក្រិដ្ឋពី៨ឆ្នាំ ទៅ១៥ឆ្នាំ ។

មាត្រា ៣៣ : បទរំលោភសេពសន្ថវៈ

១. ជនណាក៏ដោយដែលរំលោភសេពសន្ថវៈ ឬប៉ុនប៉ងរំលោភសេពសន្ថវៈលើជនម្នាក់ទៀតទោះជាភេទដូចគ្នា ឬមិនដូចគ្នាក៏ដោយ ត្រូវមានទោសពីបទសេពសន្ថវៈ ហើយផ្តន្ទាទោសដាក់គុកជាបទឧក្រិដ្ឋពី៥ឆ្នាំ ទៅ១០ឆ្នាំ ។

២. បទរំលោភសេពសេពសន្ថវៈ គឺគ្រប់អំពើបញ្ចូលអង្គជាតិដោយឃោរឃៅ ដោយបង្ខំ ឬដោយមិនដឹងខ្លួនជាមុន ។ ប្រសិនបើការរំលោភសេពសន្ថវៈបានត្រូវប្រព្រឹត្តឡើង ដោយការគំរាមកំហែងនិងអាវុធទៅលើស្ត្រីមានផ្ទៃពោះ លើជនមានជំងឺ ឬជនមានសតិវិបល្លាស ឬពិការរាងកាយ ឬធ្វើឡើងដោយមានអ្នកប្រព្រឹត្តពីរនាក់ ឬច្រើននាក់ ឬដោយមានអ្នកសមគំនិត ឬបើការសេពសន្ថវៈនោះត្រូវប្រព្រឹត្តឡើង ដោយជនដែលមានអំណាចលើអ្នករងគ្រោះ ទណ្ឌកម្មដែលត្រូវ អនុវត្ត គឺដាក់គុកជាបទឧក្រិដ្ឋពី១០ឆ្នាំ ទៅ១៥ឆ្នាំ ។

មាត្រា ៤១ : អំពើបង្ករបួសដោយចេតនា

ជនណាវាយតប់ បណ្តាលអោយមានរបួស ដែលនាំអោយពិការជាអចិន្ត្រៃយ៍ ឬពិការបណ្តោះអាសន្ន ក្នុងរយៈពេលលើសពី៦ខែដោយចេតនា ត្រូវមានទោសពីបទបង្ករបួសដោយចេតនា ហើយត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់គុកពី១ឆ្នាំ ទៅ៥ឆ្នាំ ។

បើពិការភាពបណ្តោះអាសន្ននោះតិចជាង៦ខែ ត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់គុកជននោះពី៦ខែ ដល់២ឆ្នាំ ។

- បើគ្មានពិការភាពទេ ទោសដែលត្រូវកំណត់ផ្តន្ទា គឺដាក់គុកពី២ខែ ទៅ១ឆ្នាំ ។
- បើការវាយតប់នោះ ធ្វើឡើងដោយប្រើអាវុធប្រភេទណាមួយ កំរិតទោសត្រូវទ្វេមួយជាពីរ ។

មាត្រា ៤២ : អំពើបៀតបៀនកេរ្តិ៍ខ្មាស

១. ជនណាដែលបៀតបៀនដល់កេរ្តិ៍ខ្មាស់នៃជនម្នាក់ទៀត ដែលមានភេទដូចគ្នា ឬមិនដូចគ្នា ដោយប្រព្រឹត្តទៅលើជននោះ តាមការស្ទាប អង្អែល ឬអំពើផ្សេងទៀតទាក់ទងនឹងរឿងភេទ ប៉ុន្តែពុំដល់ទីជម្រៅ ត្រូវមានទោសពីបទបៀនបៀនកេរ្តិ៍ខ្មាស់ ហើយត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់គុកពី១ឆ្នាំ ទៅ៣ឆ្នាំ ។

២.   បើការបៀតបៀនដល់កេរ្តិ៍ខ្មាស់នោះ ធ្វើឡើងដោយការបន្លំ ដោយអំពើហិង្សា ដោយការគំរាមកំហែង បើអ្នករងគ្រោះមានអាយុតិចជាង១៦ឆ្នាំ ឬអ្នកប្រព្រឹត្តអំពើនោះថា អ្នកមានអំណាចលើជនរងគ្រោះ ក៏រិតផ្តន្ទាទោសត្រូវទ្វេមួយជាពីរ ។

៣.   នឹងត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់គុកពី២ឆ្នាំ ទៅ៦ឆ្នាំដែរ ចំពោះជនណាដែលបានល្បួងអូសទាញ ឬបង្វែងគំនិតអនីតិជនដើម្បីធ្វើពេស្យាចារ ឬធ្វើអាជីវកម្មពេស្យាចារលើអនីតិជន ទោះបីមានការព្រមព្រៀងក៏ដោយ ។

មាត្រា ៦៣ :ការបរិហារកេរ្តិ៍ និងការជេរប្រមាថ

១.   គ្រប់ការពោលអះអាង ឬគ្រប់ការទម្លាក់កំហុសដោយសុទ្ធចិត្ត នូវអំពើជាកំណត់ណាមួយដែលប៉ះពាល់ដល់កិត្តិយស ឬកេរ្តិ៍ឈ្មោះរបស់បុគ្គលឯកជន អំពើដែលនាំអោយកើតសៅហ្មងដល់ជននោះ គឺចាត់ជាការបរិហារកេរ្តិ៍ ។ ការផ្សាយដោយផ្ទាល់ ឬផ្សាយបន្តនូវការពោលអះអាងនោះ ឬការទម្លាក់កំហុសនោះ ត្រូវមានទោស ទោះបីសំដៅលើជនណាមួយ ដោយមិនចេញឈ្មោះជាក់លាក់ក៏ដោយ ប៉ុន្តែភិនភាគបានបញ្ជាក់ច្បាស់តាមន័យក្នុងសុន្ទរកថា តាមសម្រែកតាមការគំរាមកំហែង តាមការសរសេរ ឬតាមការបោះពុម្ពតាមផ្ទាំងបដារ ឬប័ណ្ណប្រកាសតាមការផ្សាយសោតទស្សនៈដែលជាប់ចោទ ។ គ្រប់ការពោលអះអាង ឬការទម្លាក់កំហុស ដែលអ្នកនិពន្ធ អ្នកសារពត៌មាន អ្នកទទួលខុសត្រូវខាងការផ្សាយ អ្នកទទួលខុសត្រូវខាងការបោះពុម្ពផ្សាយ នាយកកម្មវិធីដែលដឹងថាមិនពិត ហើយនៅតែផ្សាយ បោះពុម្ពផ្សាយ សរសេរ ឬផ្សព្វផ្សាយ ក្នុងបំណងបំផ្លាញបុគ្គលសាធារណៈណាមួយ អំពើដែលនាំអោយកើតសៅហ្មងដល់ជននោះ គឺជាការបរិហាកេរ្តិ៍ ។

២.   គ្រប់ពាក្យជេរប្រមាថធ្ងន់ៗ ពាក្យមើលងាយ ឬពាក្យជេរដែលគ្មានការទម្លាក់កំហុសទៅលើអំពើណាមួយ គឺជាការជេរប្រមាថ ។

៣.   ការបរិហាកេរ្តិ៍ ឬការជេរប្រមាថ ប្រព្រឹត្តឡើងតាមមធ្យោបាយណាមួយ ដែលមានចែងក្នុងមាត្រា៥៩ នឹងត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់គុកពី៨ថ្ងៃ ទៅ១ឆ្នាំ ហើយត្រូវពិន័យជាប្រាក់ពី១.០០០.០០០រៀល ទៅ១០.០០០.០០០រៀល ឬត្រូវផ្តន្ទាទោសណាមួយនៃទោសទាំងពីរនេះក៏បាន ។

៤.   ម្យ៉ាងទៀត ក្នុងករណីដែលមានការផ្តន្ទាទោសអំពីអំពើណាមួយ ដែលមានចែងក្នុងកថាខ័ណ្ឌខាងលើតុលាការ អាចបញ្ជាអោយបិទផ្សាយសេចក្តីសម្រេចរបស់ខ្លួន នៅទីកន្លែងទាំងឡាយ ដែលតុលាការនឹងបញ្ជាក់ ដោយអោយជនជាប់ទោសទទួលបន្ទុកចេញសោហ៊ុយ ហើយ

តុលាការ អាចចុះផ្សាយសាលក្រមនេះក្នុងសារពត៌មានមួយឬច្រើន ដោយអោយជនជាប់ទោសទទួលបន្ទុកចេញសោហ៊ុយ រហូតដល់កំរិតច្រើនបំផុត១០.០០០.០០០រៀល ។ បណ្តឹងអាជ្ញា ដែលទាក់ទងនឹងបទមជ្ឈិម ដែលមានចែងក្នុងមាត្រានេះ អាចធ្វើឡើងបានតាមរយៈគ្រប់សមាគម ដែលតាំងឡើងតាមវិធានដែល កំណត់ដោយក្រុមប្រឹក្សាជាតិជាន់ខ្ពស់ ដោយដាក់ពាក្យបណ្តឹងជាភាគីរដ្ឋប្បវេណី ជូនរដ្ឋអាជ្ញាមានសមត្ថកិច្ច ។

៥. ក្នុងករណីណាក៏ដោយ និយោជក អ្នកបោះពុម្ព ក្រុមហ៊ុនបោះពុម្ពផ្សាយ ឬក្រុមហ៊ុនផ្សព្វផ្សាយ ត្រូវទទួលខុសត្រូវរួមក្នុងការសងជំងឺចិត្តផ្សេងៗ ដែលអាចនឹងត្រូវផ្តល់អោយជនរងគ្រោះម្នាក់ឬច្រើននាក់ ។

មាត្រា ៦៧ :ទោសប្រហារជីវិត

ទោសប្រហារជីវិតត្រូវបានលុបចោលនៅប្រទេសកម្ពុជា ។

ឃ. វិធានការសំរាប់ទប់ស្កាត់ កាត់បន្ថយ និងលុបបំបាត់អំពើហិង្សា

ដូចយើងបានឃើញខាងលើមកហើយថា អំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារបានបន្សល់ទុកនូវផលវិបាកច្រើនលើសលប់ដល់គ្រួសារ និងសង្គម ។ ដូច្នេះដើម្បីទប់ស្កាត់ និងកាត់បន្ថយអំពើនេះ យើងគ្រប់ៗគ្នាគួររួមគ្នារកវិធីដោះស្រាយ ។

១- មុនពេលហិង្សាកើតឡើង

- ចេះអត់ធ្មត់ ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហា ដោយសន្តិវិធី តាមគ្រប់មធ្យោបាយ ដែលខ្លួនបានជួបប្រទះក្នុងគ្រួសាររបស់ខ្លួន ព្រោះបញ្ហាដែលកើតមានក្នុងគ្រួសារនីមួយៗ មិនដូចគ្នាទេ ។
- ចេះគិតទុកជាមុន ដើម្បីរកវិធានការទប់ទល់នូវរឿងដែលវានឹងកើតឡើង នៅថ្ងៃណាមួយ ក្នុងគ្រួសាររបស់យើង (បើមានរឿងកើតឡើងរបៀបនេះ តើយើងត្រូវធ្វើដូចម្តេច ដើម្បីបញ្ចៀសអំពើហិង្សា) ។
- ខិតខំឈ្វេងយល់គ្នាទៅវិញទៅមក ចំពោះសមាជិកក្នុងគ្រួសារ
- កុំប្រើហិង្សាដូចជា ជេរ វាយ បោកប្រាស់វត្ថុក្នុងផ្ទះ ងងឹក និងបញ្ចេញទឹកមុខមិនសមរម្យ នៅពេលសមាជិកណាម្នាក់មានអារម្មណ៍មិនល្អ មកពីការឡើយហត់ជាពិសេសកំពុងស្រវឹងស្រា ។

២- ការស្វែងរកមធ្យោបាយទប់ស្កាត់ អំពើហិង្សាដែលកំពុងកើតមាន

- ដោះស្រាយជាបន្ទាន់មិនត្រូវអត់ទ្រាំហួសព្រំដែន ដោយមិនបានឱ្យអ្នកក្រៅដឹងមិនមែនជាមធ្យោបាយល្អទេ ជួនកាលវារិតតែធ្ងន់ធ្ងរថែមទៀត ឬរហូតដល់បាត់បង់អាយុជីវិតក៏មានដែរ ។
- រកទីកន្លែងសមស្របស្នាក់នៅបណ្តោះអាសន្នមួយរយៈ ដូចជា ផ្ទះឪពុក ម្តាយ អ្នកស្និទ្ធស្នាល ជាពិសេសអង្គការដែលទទួលបន្ទុកកម្មវិធីអំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ ដើម្បីប្រឹក្សាយោបល់រកដំណោះស្រាយសមស្រប។
- ផ្តល់ពត៌មានដល់រដ្ឋអំណាចមូលដ្ឋាន អង្គការស្ត្រីជាច្រើនទៀត ដែលមានកម្មវិធីនេះ និងតុលាការឱ្យជួយធ្វើអន្តរាគមន៍ក្នុងករណីណាដែលយល់ថា មិនអាចមានលទ្ធភាពដោះស្រាយខ្លួនឯងបាន ។

៣- ការសំរុះសំរួលក្រោយពេលហិង្សា:

ជំលោះក្នុងគ្រួសារ ជាពិសេសរវាងប្តី ប្រពន្ធ ត្រូវដោះស្រាយនៅក្នុងផ្ទៃក្នុងគ្រួសារសិន ។ ប្តី ប្រពន្ធគួររកវិធីដោះស្រាយបញ្ហា មិនត្រូវប្រើហិង្សាដែលគ្មានការពិចារណា វានឹងបង្កឱ្យមានមហន្តរាយក្នុងគ្រួសារ គួរកាត់បន្ថយឥទ្ធិពលពីសំណាក់សាច់ញាតិ មិត្តភក្តិ និងឪពុក ម្តាយ ដោយបែកផ្ទះដោយឡែក ទើបអាចជៀសវាងបញ្ហាហិង្សាក្នុងគ្រួសារបាន ។ ក្នុងពេលកំពុងមានហិង្សាកើតឡើង ដើម្បីការពារសុវត្ថិភាព ស្ត្រីគួរទៅស្នាក់នៅផ្ទះរបស់ម្តាយ ឬឪពុក ឬក្រុមញាតិសន្តានរបស់ខ្លួនសិន ឬជំរកបណ្តោះអាសន្នរបស់អង្គការ-សមាគម ដែលមានកម្មវិធីជួយជនរងគ្រោះដោយសារហិង្សាក្នុងគ្រួសារ និងស្វែងរកការជួយសំរបសំរួលពីសំណាក់អង្គការនានា ដែលធ្វើការជាមួយស្ត្រី ដូចជា *សមាគមអាដហុក អង្គការខេមរា អង្គការលីកាដូ អង្គការកម្ពុជាដើម្បីជួយស្ត្រីមានវិបត្តិ សមាគមអភិវឌ្ឍន៍ស្ត្រីនៅកម្ពុជា អង្គការប្រឆាំងអំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ និងរដ្ឋលេខាធិការដ្ឋានកិច្ចការនារី* ។ល ។

លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ

វត្ថុបំណង

ក្រោយពីអ្នកអានបានអានចប់មេរៀននេះទៅ គេនឹងអាចវិភាគ និងបានយល់ថា :

១- របបគ្រប់គ្រងដែលមានលក្ខណៈបែបលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ នឹងចាកផុតពីការធ្វើសង្គ្រាម និងផ្ទេរអំណាចដោយសន្តិវិធី ។

២- អំពីដំណើរការនៃការបោះឆ្នោតប្រកបដោយលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ ។

១- តើលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យជាអ្វី?

លទ្ធិ = ការយល់ឃើញ, ការនិយម, សេចក្ដីប្រកាន់ជឿ, ជំនឿ

ប្រជា = ប្រជាជន, ប្រជាពលរដ្ឋ, ប្រជាករ, ពពួកសត្វ, ពពួកជន

អធិបតេយ្យ មកពីពាក្យ **អធិបតី** = ជាធំ

ដូចនេះលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ *គឺជាភាពនៃប្រទេសដែលនិយមប្រជារាស្ត្រជាអធិបតី គឺជាប្រទេស ឬរដ្ឋបាល ដែលចាត់ទុកប្រជាជនជាធំ ។* ក្នុងន័យនេះ មតិប្រជាពលរដ្ឋត្រូវបានគេគោរពជាពិសេសក្នុងការធ្វើសេចក្ដីសំរេចចិត្តនានា និងការជ្រើសរើសអ្នកដែលជាតំណាងរបស់ខ្លួនឱ្យមកធ្វើជាអ្នកសំរេចកិច្ចការប្រទេសជាតិ ។

២- ប្រភេទនៃការអនុវត្តលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ

មានពីរប្រភេទគឺ:

ក- ការអនុវត្តន៍លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យដោយផ្ទាល់ :

ការអនុវត្តន៍នេះ មានន័យថាប្រជាពលរដ្ឋប្រើប្រាស់សិទ្ធិរបស់ខ្លួន ក្នុងការសំរេចចិត្តដោយផ្ទាល់ដើម្បីជ្រើសរើសតំណាងរបស់ខ្លួន ហើយការបោះឆ្នោតត្រូវប្រព្រឹត្តទៅដោយសេរី ត្រឹមត្រូវ និងយុត្តិធម៌នៅមុខសាធារណជន ដែលជាម្ចាស់ឆ្នោតដោយផ្ទាល់ ។ ឧទាហរណ៍ ការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសតំណាងរាស្ត្រ មេឃុំ ចៅសង្កាត់ ប្រធានសមាគមជាប្រភេទនៃការអនុវត្តន៍លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យដោយផ្ទាល់ ។

ខ- ការអនុវត្តន៍លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យដោយប្រយោល ឬតាមរយៈតំណាង :

ការអនុវត្តន៍នេះមានន័យថា តំណាងរបស់ប្រជាពលរដ្ឋដែលបានជ្រើសរើសដោយផ្ទាល់ពីប្រជាពលរដ្ឋ រួមប្រជុំគ្នាដើម្បីជ្រើសរើសអ្នកដឹកនាំមួយ ពីរ ឬបីរូបជាបន្ត ។ ការជ្រើសរើសអ្នកដឹកនាំដែលបានដោយការបោះឆ្នោតផ្ទាល់ពីតំណាងរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ បើប្រៀបធៀបទៅនឹងប្រជាពលរដ្ឋ ការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសតំណាងបែបនេះហៅថា ការអនុវត្តន៍លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យដោយប្រយោល ឬដោយតំណាង ។

៣- លក្ខណៈសំខាន់ៗនៃលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ

- *សិទ្ធិជាមូលដ្ឋាន* (សិទ្ធិពលរដ្ឋ- សិទ្ធិនយោបាយ- សិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច- សិទ្ធិសង្គម- សិទ្ធិវប្បធម៌)
- *សេរីភាពសារព័ត៌មាន និងការទទួលឬផ្សព្វផ្សាយ* (កាសែត-ទស្សនាវដ្តី-វិទ្យុ-ទូរទស្សន៍ ។ល ។)
- *គណបក្សនយោបាយ* (បង្កើត-ចូលរួមប្រជុំ-សមាជិកគាំទ្រ)
- *ការបោះឆ្នោត* (សំងាត់-តាមឆន្ទៈ-សេរី-ស្មើភាព)
- *ពហុនិយម និង ការអធ្យាស្រ័យ* (សំរេចតាមមតិភាគច្រើន និងគោរពមតិភាគតិច)
- *ការផ្ទេរអំណាច* (ចាញ់ឬឈ្នះដោយសន្តិវិធី)
- *ការបែងចែកអំណាច* (នីតិបញ្ញត្តិ - នីតិប្រតិបត្តិ - តុលាការ)
- *ទំនាក់ទំនងរវាងមេដឹកនាំ និងប្រជាពលរដ្ឋ* (អ្នកដែលជាតំណាង ត្រូវតែគិតប្រយោជន៍ពលរដ្ឋជាធំ) ។
- *នីតិរដ្ឋ* (រដ្ឋធម្មនុញ្ញជាច្បាប់កំពូល-យន្តការដោះស្រាយទំនាស់-តុលាការឯករាជ្យ-តម្រូវការច្បាប់) ។

៤- អត្ថប្រយោជន៍ ឬសារៈសំខាន់នៃលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ

- ការផ្លាស់ប្តូររដ្ឋាភិបាលដោយសន្តិវិធី
- ការធានា និងការពារសិទ្ធិសេរីភាព
- ប្រជាពលរដ្ឋគ្រប់ស្រទាប់វណ្ណៈមានលទ្ធភាពយល់ដឹងអំពីកិច្ចការសាធារណៈ និងកិច្ចការជាតិ
- ការលើកស្ទួយសាធារណៈមតិ និងការពិភាក្សាប្តូរយោបល់
- ការធានានូវតម្លាភាព និងការទទួលខុសត្រូវ

៥- ការបោះឆ្នោត

នៅក្នុងរដ្ឋ ឬប្រទេសដែលប្រកាន់លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ ប្រជាពលរដ្ឋដែលមានសញ្ជាតិច្បាស់លាស់ត្រូវបានគេផ្តល់សិទ្ធិយ៉ាងពេញលេញ ដើម្បីចូលរួមការបោះឆ្នោតដោយសេរី និងយុត្តិធម៌ ។ តាមរយៈនៃការបោះឆ្នោត ប្រជាពលរដ្ឋមានសិទ្ធិសំរេចក្នុងការជ្រើសរើសតំណាងរបស់ខ្លួន ដោយគ្មានការបង្ខិតបង្ខំ ការគំរាមកំហែង អំពើហិង្សា ឬការសូកប៉ាន់ឡើយ។ ប្រជាពលរដ្ឋត្រូវមានសុវត្ថិភាព និងទំនុកចិត្តនៅក្នុងដំណើរការបោះឆ្នោត។ គណបក្សនយោបាយនានា ឬបេក្ខជនដែលឈរឈ្មោះត្រូវមានសិទ្ធិ និងឱកាសស្មើៗ គ្នាក្នុងការប្រកួតប្រជែង។

ក- សារៈសំខាន់នៃការបោះឆ្នោត

- ⇨ ប្រជាពលរដ្ឋអាចកំណត់នូវជោគវាសនារបស់ខ្លួន និងប្រទេសជាតិ
- ⇨ ផ្តល់ឱកាសដល់ប្រជាពលរដ្ឋក្នុងការផ្លាស់ប្តូរ តំណាងដែលខ្លួនមិនពេញចិត្ត និងការជ្រើសរើសតំណាងដែលខ្លួនពេញចិត្ត ។
- ⇨ ប្រជាពលរដ្ឋមានឱកាសបង្ហាញនូវសិទ្ធិនយោបាយរបស់ខ្លួន
- ⇨ ផ្តល់ឱកាសដល់ប្រជាពលរដ្ឋក្នុងការអនុវត្តន៍សិទ្ធិ និងលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ

ខ- គោលការណ៍នៃការបោះឆ្នោត

- **ដោយសំងាត់** : គ្មាននរណាម្នាក់អាចដឹងអំពីការគូសសន្លឹកឆ្នោតរបស់អ្នកឡើយ ។
- **តាមឆន្ទៈ** : អ្នកធ្វើការសំរេចចិត្តបោះឆ្នោតជ្រើសរើសតំណាងដោយខ្លួនឯង ។
- **ដោយសេរី** : អ្នកអាចចូលរួមប្រជុំ ពិភាក្សា ពិគ្រោះយោបល់ បញ្ចេញមតិ និងទទួលពត៌មានដោយសេរី អំពីបេក្ខជន បេក្ខនារី និងគណបក្សនយោបាយនានា ដែលចូលរួមប្រកួតប្រជែង ។
- **ដោយស្មើភាព** : សន្លឹកឆ្នោត១សន្លឹកមានតំលៃស្មើគ្នា គឺអ្នកបោះឆ្នោតម្នាក់មានសិទ្ធិគូសសន្លឹកឆ្នោត១សន្លឹក បានតែម្តងក្នុង១អាណត្តិ ទោះអ្នកនោះមានឋានៈជាអ្វី

ក៏ដោយ ។ បេក្ខភាពឈរឈ្មោះទាំងអស់ ត្រូវបានផ្តល់ឱកាសស្មើៗគ្នាក្នុងការឃោសនារកសំលេងឆ្នោត ។

៦- ឧបសគ្គ និងដំណោះស្រាយក្នុងការបោះឆ្នោត

វាជាការពិតដែលរាល់ការបោះឆ្នោត តែងតែកើតមានឡើងនូវបញ្ហានានាទាក់ទងទៅនឹងអ្នកបោះឆ្នោតក៏ដូចជាបេក្ខជនដែលឈរឈ្មោះបោះឆ្នោត ។

បញ្ហាខ្លះដែលយើងជួបប្រទះជារឿយៗ :

- ការឃោសនាបំភ្លៃថាមានគេដឹងពីការគូសសន្លឹកឆ្នោត
- ការចែកអំណោយទិញទឹកចិត្ត
- ការបង្ខំឱ្យគោរពពាក្យសន្យា ឬពាក្យសម្បថ
- ការគំរាមកំហែង ឬការបំភិតបំភ័យ

ដើម្បីចៀសវាងបញ្ហាខាងលើ :

- ចូរចងចាំថា គ្មាននរណាអាចដឹងពីការគូសសន្លឹកឆ្នោតរបស់អ្នកឡើយ ទោះតាមប្រព័ន្ធកំព្យូទ័រក៏ដោយ ។
- អ្នកអាចទទួលអំណោយ តែការសំរេចចិត្តបោះឆ្នោតតាមឆន្ទៈគឺជាការបង្ហាញពីភាពវៃឆ្លាតរបស់អ្នក។
- ត្រូវចាំថាព្រះមិនយកទោសពៃរ៍ទេ ចំពោះពាក្យសន្យា ឬពាក្យសម្បថដែលមានបំណងអាក្រក់ ឬធ្វើឱ្យអន្តរាយដល់សង្គមជាតិ។
- កុំតបត និងភិតភ័យនៅពេលមានការគំរាមកំហែង ឬការបំភិតបំភ័យរបស់ជនទុច្ចរិត។ មានន័យថាអ្នកអាចឆ្លើយយល់ព្រមនៅចំពោះមុខជននោះ តែការសំរេចចិត្តបោះឆ្នោត គឺជារឿងសំងាត់របស់អ្នក។
- អាចប្តឹងទៅ:
    - គណៈកម្មការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត (គ.ជ.ប)
    - អ្នកសង្កេតការណ៍បោះឆ្នោតជាតិ-អន្តរជាតិ
    - អង្គការសិទ្ធិមនុស្ស
    - ក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់

៧- ផលវិបាកនៃការទិញ ឬលក់សន្លឹកឆ្នោត

បើអ្នកលក់សន្លឹកឆ្នោតមានន័យថា:

- អ្នកនឹងក្លាយជាទាសករនៃអំណាច
- គេនៅតែគិតថាអ្នកជាមនុស្សល្ងង់ខ្លៅគ្មានការពិចារណា ចាត់ទុកអ្នកជាសត្វធាតុ

- អ្នកដែលទិញអំណាចពីអ្នកនឹងមិនគោរពផលប្រយោជន៍របស់អ្នកទេ
- សង្គមជាតិនឹងកើតមានអំពើពុករលួយ ការរំលោភសិទ្ធិសេរីភាព និងការរំលោភច្បាប់កាន់តែខ្លាំង
- សង្គមជាតិនឹងបាត់បង់លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ គ្មានយុត្តិធម៌
- មូលដ្ឋានភូមិឃុំរបស់អ្នកនឹងគ្មានការអភិវឌ្ឍន៍ឱ្យបានចប់ចុងចប់ដើម (សន្យាធ្វើនៅអាណត្តិក្រោយ)
- មិនអាចកាត់បន្ថយភាពក្រីក្របាន (គេនឹងទុកឱ្យអ្នកនៅតែក្រ ព្រោះងាយស្រួលក្នុងការទិញសន្លឹកឆ្នោតពីអ្នកទៀត)

☛ គំនូសបំព្រួញនៃការទិញសន្លឹកឆ្នោត

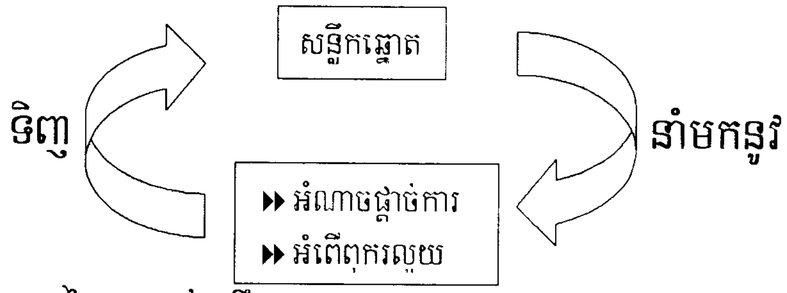

☛ គំនូសបំព្រួញនៃការលក់សន្លឹកឆ្នោត

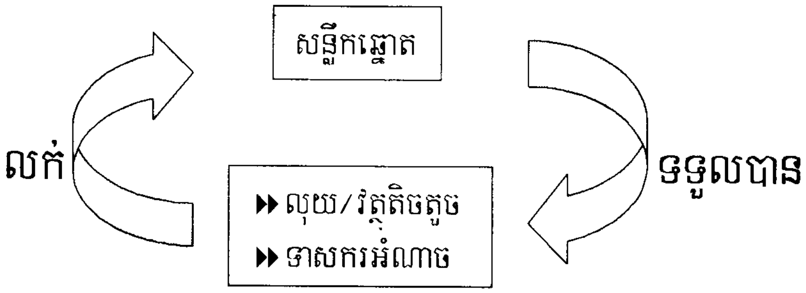

៨- ភាពវៃឆ្លាតនៃអ្នកបោះឆ្នោត

ដើម្បីបង្ហាញពីភាពវៃឆ្លាតរបស់ខ្លួនអ្នកបោះឆ្នោតគប្បី:

- ចេះតាមដាន និងវិភាគអំពីពត៌មានដែលទាក់ទងនឹងការបោះឆ្នោតដោយយកចិត្តទុកដាក់
- ចេះដោះស្រាយបញ្ហាដោយសន្តិវិធី ចំពោះឧបាយកលទុច្ចរិតក្នុងអំឡុងពេលបោះឆ្នោត
- ប្រកាន់ខ្ជាប់នូវគោលការណ៍នៃការបោះឆ្នោតគឺ: **ដោយសម្ងាត់ តាមឆន្ទៈ ដោយសេរី និងស្មើភាព**

វិធានការដោះស្រាយការរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស

វត្ថុបំណង

ក្រោយពីអ្នកអានបានអានចប់មេរៀននេះទៅ គេនឹងអាចវិភាគ និងបានយល់ថា :

១- ដើម្បីកាត់បន្ថយនិទណ្ឌភាព និងអំពើរំលោភសិទ្ធិមនុស្សពីអ្នកមានអំណាច ចាំបាច់ត្រូវតែមានការចងក្រងជាក្រុមសហគមន៍ប្រឆាំងដោយសន្តិវិធី ។

២- ការរៀបចំបណ្តឹង

សេចក្តីផ្តើម

សិទ្ធិមនុស្សត្រូវតែមាននូវកិច្ចការពារ រដ្ឋមិនអាចធ្វើ មិនដឹងមិនឮ នៅស្ងៀម ឬរំលោភសិទ្ធិរបស់ប្រជាពលរដ្ឋខ្លួនបានឡើយ ក្នុងខណៈពេលដែលប្រទេសកម្ពុជាបានឱ្យសច្ចាប័នគោរពសិទ្ធិមនុស្ស និងលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ ។ ការបំពារបំពានសិទ្ធិមនុស្សត្រូវបានកំណត់ថាជាការមិនទទួលខុសត្រូវ និងរំលោភបំពានកាតព្វកិច្ចរបស់ខ្លួនជាអ្នកបំរើប្រជាពលរដ្ឋ និងប្រទេសជាតិ ។

១. ការចងក្រងគ្នាជាក្រុម

មនុស្សគ្រប់រូបចាំបាច់ណាស់ ត្រូវរួបរួមគ្នាជាកំលាំង ដើម្បីត្រៀមដោះស្រាយដល់បញ្ហាដែលកើតមានឡើង ។ ឧទាហរណ៍ ការបង្កើតសហគមន៍មាតា-បិតា សហជីពកម្មករសើរឯករាជ្យ សមាគមឥណទាន សមាគមការពារសិទ្ធិមនុស្ស សមាគមគ្រូបង្រៀន សមាគមដូនជី សមាគមមនុស្សចាស់ជរា ។ល។ ដែលមានការប្រមូលផ្តុំ តាមក្រុមគោលដៅរៀងៗខ្លួន និងមានគោលដៅ វត្ថុបំណង និងសកម្មភាពឯកភាពផ្សេងៗពីគ្នា ដើម្បីជួយគ្នាទៅវិញទៅមក ប្រឆាំងនឹងការរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស ដើម្បីទាមទារឱ្យមានការគោរពសិទ្ធិមនុស្ស ។ សហគមន៍ ឬសមាគម អាចមានបច្ចេកទេសផ្សេងៗគ្នា ដូចជា ការធ្វើកូដកម្មសន្តិវិធី ការធ្វើបាតុកម្មសន្តិវិធី ការធ្វើធម្មយាត្រាសុំសន្តិភាព ការប្រមូលផ្តុំគ្នាឈរយ៉ាងស្ងៀមស្ងាត់ជាមួយទៀន និងធូប ដើម្បីគោរពដល់វិញ្ញាណក្ខន្ធអ្នកដែលបានចែកឋានដោយបុព្វហេតុការពារសិទ្ធិមនុស្សឬប្រជាធិបតេយ្យ ។ល ។

ការបង្កើតសហជីព សមាគម សហគមន៍ ។ល។ និងការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសតំណាងរបស់ពួកខ្លួន អាចធ្វើដោយមិនចាំបាច់អស់ប្រាក់កាសអ្វី ប្រជាពលរដ្ឋអាចប្រើប្រាស់កម្លាំងកាយ ចិត្តនិងកម្លាំងបន្តិចបន្តួច ម្នាក់តែប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែពេលខ្លះគេក៏អាចបង្កើតឱ្យមានទូវការសន្សំប្រាក់ទុក ដើម្បីជាប្រយោជន៍សហជីព ឬ សមាគម ដោយស្នើឱ្យសមាជិករៃប្រាក់ជាទៀងទាត់បន្តិចបន្តួចតាមការសន្យាគ្នា ។

រាល់ការស្វះស្វែងដើម្បីលុបបំបាត់អំពើរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស ត្រូវតែប្រកបដោយសន្តិវិធី (មិនប្រើអំពើហិង្សា) ។ ប្រសិនបើប្រជាពលរដ្ឋតាមបណ្តាខេត្ត ស្រុក ឃុំ ឬភូមិភ្ជាប់ខ្លួនទៅនឹងអំពើហិង្សា បានន័យថា ប្រជាពលរដ្ឋក៏នឹងកំពុងតែរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស ហើយនាំអោយកិច្ចប្រឹងប្រែងនានាដែលខិតខំស្វះស្វែងធ្វើមក ដើម្បីរកយុត្តិធម៌នឹងត្រូវទទួលនូវបរាជ័យ និងរងគ្រោះថ្នាក់យ៉ាងធំធេង ។

ការដោះស្រាយ ការរំលោភសិទ្ធិមនុស្សជារឿងមួយដែលជាទូទៅមានស្ថានភាពតានតឹង និងពិបាក ក្នុងការទទួលបានដំណោះស្រាយមួយដោយគតិយុត្តិធម៌ ពីព្រោះអំពើដែលប្រព្រឹត្តិគឺជាអំពើរបស់អ្នកមាន អំណាច ។ ករណីរំលោភសិទ្ធិជាច្រើនប្រភេទបានកើតឡើង ហើយមិនមានដំណោះស្រាយ ដោយសារតែ ភាគីរងគ្រោះមិនទាន់មានលទ្ធភាពប្រមូលផ្តុំគ្នា មិនទាន់មានលទ្ធភាពគ្រប់គ្រាន់សំរាប់ប្រមូលផ្តុំភស្តុតាង ដើម្បីទប់ទល់នឹងការរំលោភសិទ្ធិ ។

កត្តាជាច្រើនដើម្បីជួយធ្វើអោយទទួលបានដំណោះស្រាយមានយុត្តិធម៌ ក្នុងនោះមានៈ

-មធ្យោបាយសាមគ្គីគ្នា ការចងក្រងជាក្រុម ជាសហគមន៍ បង្កើនជំនឿលើគ្នាទៅវិញទៅមក ប្រមូលផ្តុំគ្នាជាកំលាំងជួយគ្នា ហើយចាត់ថា បញ្ហារំលោភសិទ្ធិ គឺជាបញ្ហារួម ពីព្រោះថាការរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស គឺជាអំពើរបស់អ្នកមានអំណាច ដែលត្រូវការមានវិធានការ កំលាំងសាមគ្គី ដូចស្លោកមួយពោលថា *"សាមគ្គីឈ្នះ បែកបាក់សាមគ្គីបរាជ័យ"* ។

២. ការរៀបចំបណ្តឹង

បណ្តឹងជាវិធីសាស្ត្រមួយដើម្បីបញ្ជូនពត៌មានស្តីពីការរំលោភនានា ទៅដល់តុលាការ អង្គការសង្គម ដើម្បីអោយមានការជួយយកចិត្តទុកដាក់ និងជួយដោះស្រាយរកយុត្តិធម៌ និងដើម្បីផ្សព្វផ្សាយឱ្យអ្នកដទៃ បានដឹងនិងឱ្យប្រុងប្រយ័ត្នចំពោះការរំលោភទាំងនោះ ។ ការនៅស្ងៀមមិនប្តឹងគឺជាការបណ្តែតបណ្តោយឱ្យ អ្នកប្រព្រឹត្តបានចិត្តសប្បាយ និងបន្តរំលោភទៅលើអ្នកដទៃទៀត ។ ប្រជាពលរដ្ឋមានសិទ្ធិប្តឹងតវ៉ា ប្តឹងបរិហារ និងទារសំណងជូសជុល ការខូចខាតដែលប្រព្រឹត្តដោយបុគ្គលិកនៃអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន បុគ្គលិកនៃរដ្ឋាភិបាល សភា ឬព្រឹទ្ធសភា បុគ្គ លិកនៃតុលាការ និងអង្គការសង្គម ។

បណ្តឹងអាចធ្វើឡើងដោយផ្ទាល់មាត់ ឬដោយការសរសេរជាលាយលក្ខណ៍អក្សរអំពីហេតុការណ៍ពិតមួយ ។ ការរៀបចំបណ្តឹង មានលំនាំពីរសំខាន់ ដែលនឹងលំអិតជាក់លាក់ទៅនឹងបញ្ហាដូចខាងក្រោមៈ

ក. ការរៀបចំបណ្តឹងតាមផ្លូវសិទ្ធិមនុស្ស

បណ្តឹងចំពោះការរំលោភសិទ្ធិមនុស្សមានលក្ខណៈខុសប្លែកពីករណីបណ្តឹងបទព្រហ្មទណ្ឌ និងបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ។ បណ្តឹងស្តីពីការរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស ដូចជាការរំលោភសិទ្ធិពលរដ្ឋ សិទ្ធិនយោបាយ សិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ចសង្គម និងវប្បធម៌ គឺជាការប្តឹងនឹងទង្វើខកខានមិនបានអនុវត្តរបស់រដ្ឋដែលជាភាគីនៃកតិកាសញ្ញា អនុសញ្ញា និងបទដ្ឋានអន្តរជាតិនានា ដែលខ្លួនបានចុះហត្ថលេខា និងឱ្យសច្ចាប័ន ។

បណ្តឹងសិទ្ធិមនុស្សទាមទារអោយមានភាពសុក្រឹត ច្បាស់លាស់នៃពត៌មាន ដែលតំរូវអោយមានដំណើរការតាមគំរូជាជំហានៗ។ ឧទាហរណ៍ករណីស្តីពីការបណ្តេញរុះរើលំនៅដ្ឋាន ឬកម្មសិទ្ធិដីធ្លី :

- <u>*ជំហានទី ១:*</u> ពិនិត្យមើលបទដ្ឋានសិទ្ធិមនុស្ស ដើម្បីឱ្យប្រាកដថាបទដ្ឋាននេះត្រូវបានបំពារបំពាន និងគំរាមយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរដោយរដ្ឋជាភាគី។ ដូច្នេះ វាទាមទារឱ្យមានការស៊ើបអង្កេតលើកាតព្វកិច្ចពាក់ព័ន្ធរបស់រដ្ឋ ។

- <u>*ជំហានទី២:*</u> ត្រូវពិនិត្យអោយដឹងថាតើ ហេតុអ្វីបានជាប្រជាពលរដ្ឋទាំងនោះមិនទទួលបានលំនៅស្ថានសមរម្យ ឬហេតុអ្វីសិទ្ធិមានលំនៅស្ថានរបស់គេនេះត្រូវបានរំលោភ ? តើអាជ្ញាធរត្រូវមានការទទួលខុសត្រូវយ៉ាងណាចំពោះរឿងនេះ ? តើអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានមានការខកខានមិនបានប្រតិបត្តិកាតព្វកិច្ចរបស់ខ្លួននៅត្រង់ណាខ្លះ ?

- <u>*ជំហានទី៣:*</u> ត្រូវព្យាយាមតាមដាន ឃ្លាំមើលការបំពេញកាតព្វកិច្ចរបស់រដ្ឋ ដូចជា គោរព ការពារ បំពេញ ? តើអាជ្ញាធរមានបានទប់ស្កាត់អំពើនោះដែរឬទេ ? តើមានសមត្ថកិច្ចណាមួយជួយរកដំណោះស្រាយបញ្ហានេះឬទេ ? បើមានហេតុអ្វីបានជាជនដែលត្រូវគេរំលោភនោះ មិនបានទទួលដំណោះស្រាយ ចំពោះបញ្ហារបស់ពួកគេ ? តើពួកគេមានសិទ្ធិកម្មសិទ្ធិលើដីនិងលំនៅដ្ឋាននោះឬទេ ? បើគ្មាន តើរដ្ឋាភិបាលត្រូវធ្វើយ៉ាងណា ដើម្បីជាការដោះដូរយ៉ាងសមរម្យ ។

ដូច្នេះ ដោយអាស្រ័យលើភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ ធ្វើអោយយើងមានលទ្ធភាពកំណត់បានអំពីអត្តសញ្ញាណ ស្តីពីការរំលោភ ។ ត្រូវតែកំណត់អត្តសញ្ញាណនៃអាជ្ញាធរ ឬបុគ្គលដែលទទួលខុសត្រូវ ។

២. ការរៀបចំបណ្តឹងតាមផ្លូវច្បាប់

រីឯបញ្ហាជំលោះផ្សេងៗក្រៅពីការរំលោភសិទ្ធិមនុស្សក៏មានរបៀប និងទម្រង់ប្តឹងដូចគ្នាផងដែរ ក្នុងការរៀបចំបណ្តឹង ។

- *រូបវន្តបុគ្គល ឬនីតិបុគ្គល:* ត្រូវសរសេរឈ្មោះ ភេទ អាយុ សញ្ជាតិ មុខរបរ ទីលំនៅ ។ល។ ឱ្យបានជាក់ច្បាស់ ។
- *កម្មវត្ថុបណ្តឹង:* បណ្តឹងព្រហ្មទណ្ឌ ប្តឹងពីបុគ្គលណា? ពីបទល្មើសអ្វី? បណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី តើប្តឹងទាមទារអ្វី? បណ្តឹងត្រូវអត្ថាធិប្បាយអំពីអង្គហេតុ និងមូលហេតុនៃទំនាស់ដោយ សង្ខេបអោយបានច្បាស់លាស់ ដើម្បីអោយងាយយល់ ព្រមទាំងត្រូវចង្អុលអំពីភស្តុតាង ឬឯកសារនានាដែលជាបង្អែកនៃការប្តឹង ។
- *ភស្តុតាង:* បណ្តឹងណាក៏ដោយត្រូវតែមានថ្ងៃ-ខែ-ឆ្នាំ ទីកន្លែងកើតហេតុច្បាស់លាស់។ នរណាជាអ្នកដឹងឮ (សាក្សី)? ភ្ជាប់វត្ថុតាង ប្រសិនបើមាន។
- *ការទាមទារ:* កំណត់អោយច្បាស់នូវវត្ថុបំណងនៃការទាមទារ

  - ផ្តន្ទាទោសតាមច្បាប់ដែលមានចែង
  - ទាមទារជម្ងឺចិត្ត និងសំណងជួសជុលការខូចខាត

<u>*ត្រូវថតចំឡងឯកសារទុកមួយច្បាប់ដោយខ្លួនឯង ឬគួរធ្វើជាពីរច្បាប់ ដោយរក្សាទុកខ្លួនឯងមួយច្បាប់ សំរាប់ពេលដែលត្រូវការសើរើប្តឹងម្តងទៀត។*</u>

៣. វិធីដាក់ពាក្យបណ្តឹង

ប្រជាពលរដ្ឋអាចសំរេចចិត្តជ្រើសរើសយកវិធីណាមួយ តាមការយល់ឃើញថាអាចជួយដោះស្រាយរកយុត្តិធម៌ អោយបាន។

➲ វិធីដែលគួរធ្វើបំផុតគឺការផ្តល់ពត៌មានទៅតុលាការ "តាមការធ្វើពាក្យបណ្តឹង" អំពីអំពើរំលោភ និងដើម្បីឱ្យតុលាការមានវិធានការទៅលើអំពើរំលោភដែលបានចោទប្រកាន់នោះ ។

➲ ផ្តល់ពត៌មានអំពីអំពើរំលោភទៅនគរបាល និងអាជ្ញាមានសមត្ថកិច្ចចាត់វិធានការទៅលើអំពើរំលោភ ដែលបានចោទប្រកាន់នោះ ។

➲ ផ្តល់ពត៌មានទៅអង្គការអ្នកការពារក្តីខ្មែរអំពីអំពើរំលោភនោះ ដែលជាការមួយឱ្យអង្គការនោះផ្តល់ជំនួយខាងផ្លូវច្បាប់

- ផ្តល់ពត៌មានទៅអង្គការសិទ្ធិមនុស្សក្រៅរដ្ឋាភិបាលខ្មែរ និងអង្គការអន្តរជាតិនានាអំពីអំពើរំលោភ ដែលអង្គការទាំងនេះ នឹងធ្វើការស៊ើបអង្កេត ។

- ផ្តល់ពត៌មានទៅការិយាល័យគណៈកម្មការសិទ្ធិមនុស្ស និងទទួលពាក្យបណ្តឹងរដ្ឋសភា និងព្រឹទ្ធសភាអំពីអំពើរំលោភដែលគណកម្មការទាំងនោះ នឹងធ្វើការស៊ើបអង្កេត ។

- ផ្តល់ពត៌មានទៅអ្នកតំណាងរាស្ត្រនៃរដ្ឋសភា និងព្រឹទ្ធសភានៅខេត្តអំពីអំពើរំលោភនានាបានកើតឡើង ។

- ផ្តល់ពត៌មានទៅមន្ត្រីស្រុក ឬខេត្ត និងមេឃុំ ឬមេភូមិដែលធ្វើការនៅខេត្ត ស្រុក ឃុំ ឬភូមិដែលអំពើរំលោភនោះបានកើតឡើង ។

- ផ្តល់ពត៌មានទៅកាសែតជាតិនិងអន្តរជាតិ ដែលកាសែតទាំងនោះនឹងធ្វើការស៊ើបអង្កេតនិងធ្វើរបាយការណ៍អំពីអំពើរំលោភនានា ដែលបានចោទប្រកាន់នោះ ។

- ទាក់ទងទៅនឹងដំណើរការបោះឆ្នោត សូមផ្តល់ពត៌មាន (ដាក់ពាក្យបណ្តឹង) ទៅគណៈកម្មាធិការឯករាជ្យជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត គណៈកម្មាធិការរៀបចំការបោះឆ្នោតខេត្ត ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ តុលាការ រួមទាំងវិធីផ្សេងៗទៀតដូចដែលបានជំរាបជូនខាងលើ ។

- ផ្តល់ពត៌មានទៅការិយាល័យនៃឧត្តមស្នងការអង្គការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកផ្នែកសិទ្ធិមនុស្សប្រចាំនៅកម្ពុជា ។

- ការរៀបចំខ្លួនរបស់អ្នកៈ ចុះហត្ថលេខា និងបញ្ជូនញត្តិទាមទារទៅអោយអាជ្ញាធរដែលពាក់ព័ន្ធ បញ្ជូនទៅសារពត៌មាន ធ្វើបាតុកម្មដោយសន្តិវិធី និងធ្វើការជួបប្រជុំជាមួយអាជ្ញាធរដែលសមរម្យនឹងជួប ។

- ចូលគាល់ព្រះមហាក្សត្រអំពីការរំលោភដែលប្រព្រឹត្តដោយអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន និងអាជ្ញាធរជាតិ ។

អាសយដ្ឋានសំរាប់ទំនាក់ទំនងរបស់សមាគមអាដហុកនៅតាមខេត្ត -ក្រុងនានា

ប្រជាពលរដ្ឋ ក៏គួរដឹងពីអាសយដ្ឋានសំរាប់ធ្វើការទំនាក់ទំនងដើម្បីជួយធ្វើអន្តរាគមន៍ តាមរយៈការសម្រុះសម្រួល ឬការដាក់ពាក្យបណ្តឹងជាដើម ។

ខាងក្រោមនេះគឺជាអាសយដ្ឋាននៃកន្លែងនានា ដើម្បីប្រើប្រាស់ជាមធ្យោបាយ អាចជួយលោកអ្នកក្នុងការធ្វើពាក្យបណ្តឹង ឬដាក់ពាក្យបណ្តឹង ។ សូមកត់ចំណាំផងដែរថា អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល អង្គការអ្នកការពារ

ក្តីនានា និងការិយាល័យនៃឧត្តម ស្នងការអង្គការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សប្រចាំកម្ពុជា សុទ្ធតែមានការិយាល័យសាខានៅតាមខេត្ត ។

១. អង្គការនីតិបញ្ញត្តិ

☞ គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សនិងទទួលពាក្យបណ្តឹងរដ្ឋសភា

វិថីសុធារស, សង្កាត់ទន្លេបាសាក់, ខណ្ឌដូនពេញ, ក្រុងភ្នំពេញ, ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ។

២. ទីស្នាក់ការសមាគម អាដហុក នៅតាមខេត្តក្រុងនានា

☞ **អាដហុកភ្នំពេញ**

សមាគមអាដហុកការពារសិទ្ធិមនុស្ស និងអភិវឌ្ឍន៍នៅកម្ពុជា (ADHOC)

ផ្ទះលេខ 1A, វិថី 158 ឬឧកញ៉ាត្រឿងកាង សង្កាត់បឹងរាំង ខណ្ឌដូនពេញ,ភ្នំពេញ ទូរស័ព្ទលេខ: 023 218 653

ទូរសារ 023 427 229, E-mail: adhoc@forum.org.kh.

☞ **អាដហុកខេត្តកណ្តាល**

សមាគមអាដហុកការពារសិទ្ធិមនុស្ស និងអភិវឌ្ឍន៍នៅកម្ពុជា (ADHOC)

ផ្ទះលេខ 133, វិថី 2, ក្រុងតាខ្មៅ ទូរស័ព្ទលេខ និងទូរសារ : 023 983 443

☞ **អាដហុកខេត្តតាកែវ**

សមាគមអាដហុកការពារសិទ្ធិមនុស្ស និងអភិវឌ្ឍន៍នៅកម្ពុជា (ADHOC)

ផ្ទះសង់ថ្មី, វិថី 2, ភូមិថ្នល់បែក ឃុំរកាក្រៅ, ស្រុកដូនកែវ ខេត្តតាកែវ ទូរស័ព្ទលេខ និង ទូរសារ : 032 931 362 / 012 602 993

☞ **អាដហុកខេត្តកំពត**

សមាគមអាដហុកការពារសិទ្ធិមនុស្ស និងអភិវឌ្ឍន៍នៅកម្ពុជា (ADHOC)

ផ្ទះលេខ 3, ភូមិមួយឧសភា ឃុំកំពង់កណ្តាល ស្រុកកំពង់បាយ ទូរស័ព្ទលេខ និង ទូរសារ : 033 932 658

☞ **អាដហុកក្រុងព្រះសីហនុ**

សមាគមអាដហុកការពារសិទ្ធិមនុស្ស និងអភិវឌ្ឍន៍នៅកម្ពុជា (ADHOC)

ក្រុម 13, មណ្ឌល 3, សង្កាត់៤ ខណ្ឌមិត្តភាព

ទូរស័ព្ទលេខ និងទូរសារ : 034 933 722/016 827 512/016 935 077

☞ **អាដហុកខេត្តកោះកុង**

សមាគមអាដហុកការពារសិទ្ធិមនុស្ស និងអភិវឌ្ឍន៍នៅកម្ពុជា (ADHOC)

ផ្ទះលេខ 7, ក្រុម ៧, ភូមិ១ ឃុំស្មាច់មានជ័យ ទូរស័ព្ទលេខ និង ទូរសារ : 032 931 362/016 821 667

☞ **អាដហុកខេត្តកំពង់ស្ពឺ**

សមាគមអាដហុកការពារសិទ្ធិមនុស្ស និងអភិវឌ្ឍន៍នៅកម្ពុជា (ADHOC)

ផ្លូវជាតិលេខ៤, ភូមិពាណិជ្ជកម្ម, ឃុំរកាធំ, ស្រុកច្បារមន, ទូរស័ព្ទលេខ និង ទូរសារ : 025 987 265/012 948 690

☞ **អាដហុកខេត្តកំពង់ឆ្នាំង**

សមាគមអាដហុកការពារសិទ្ធិមនុស្ស និងអភិវឌ្ឍន៍នៅកម្ពុជា (ADHOC)

ផ្លូវជាតិលេខ៥, ភូមិកណ្តាល, ឃុំកំពង់ឆ្នាំង, ស្រុកកំពង់ឆ្នាំង ទូរស័ព្ទលេខ និង ទូរសារ : 026 988 716

☞ **អាដហុកខេត្តពោធិ៍សាត់**

សមាគមអាដហុកការពារសិទ្ធិមនុស្ស និងអភិវឌ្ឍន៍នៅកម្ពុជា (ADHOC)

ផ្ទះលេខយ១៤៣, ក្រុមទី៤, ភូមិពោធិ៍តាតួយ, ឃុំលលកស, ស្រុកសំពៅមាស ទូរស័ព្ទលេខ : 012 766 528

☞ **អាដហុកខេត្តបាត់ដំបង**

សមាគមអាដហុកការពារសិទ្ធិមនុស្ស និងអភិវឌ្ឍន៍នៅកម្ពុជា (ADHOC)

ផ្លូវ០៧Eo, ផ្លូវលេខ១, ភូមិកំពង់ក្របី, ឃុំស្វាយប៉ោ, ស្រុកបាត់ដំបង

ទូរស័ព្ទលេខ និង ទូរសារ : 053 952 829/012 571 565

☞ **អាដហុកខេត្តបន្ទាយមានជ័យ**

សមាគមអាដហុកការពារសិទ្ធិមនុស្ស និងអភិវឌ្ឍន៍នៅកម្ពុជា (ADHOC)

ផ្ទះលេខ១៦៤, ផ្លូវលេខ៣, ឃុំកំពង់ស្វាយ, ស្រុកសិរីសោភ័ណ ទូរស័ព្ទលេខ និង ទូរសារ : 054 958 867

☞ **អាដហុកខេត្តឧត្តរមានជ័យ**

សមាគមអាដហុកការពារសិទ្ធិមនុស្ស និងអភិវឌ្ឍន៍នៅកម្ពុជា (ADHOC)

ផ្ទះលេខ៧០, ក្រុម៦, ភូមិឈូក,ឃុំសំរោង, ស្រុកសំរោង, ទូរស័ព្ទលេខ : 011 713 324/012 912 825

☞ **អាដហុកខេត្តសៀមរាប**

សមាគមអាដហុកការពារសិទ្ធិមនុស្ស និងអភិវឌ្ឍន៍នៅកម្ពុជា (ADHOC)

ផ្ទះលេខ៥៦៧, ឃុំសាលាកំរើក, ស្រុកសៀមរាប ទូរស័ព្ទលេខ និង ទូរសារ : 063 380 176

☞ **អាដហុកខេត្តរតនគិរី**

សមាគមអាដហុកការពារសិទ្ធិមនុស្ស និងអភិវឌ្ឍន៍នៅកម្ពុជា (ADHOC)

ភូមិ៣, ឃុំឡាបានសៀក, ស្រុកបានលុង ទូរស័ព្ទលេខ និង ទូរសារ : 075 974 076

☞ **អាដហុកខេត្តក្រចេះ**

សមាគមអាដហុកការពារសិទ្ធិមនុស្ស និងអភិវឌ្ឍន៍នៅកម្ពុជា (ADHOC)

ភូមិក្រចេះ, ឃុំក្រចេះ, ស្រុកក្រចេះ ទូរស័ព្ទលេខ និង ទូរសារ : 072 971 515

☞ **អាដហុកខេត្តស្ទឹងត្រែង**

សមាគមអាដហុកការពារសិទ្ធិមនុស្ស និងអភិវឌ្ឍន៍នៅកម្ពុជា (ADHOC)

ភូមិកណ្ដាល, ឃុំស្ទឹងត្រែង, ស្រុកស្ទឹងត្រែង ទូរស័ព្ទលេខ 012 593 764

☞ **អាដហុកខេត្តព្រះវិហារ**

សមាគមអាដហុកការពារសិទ្ធិមនុស្ស និងអភិវឌ្ឍន៍នៅកម្ពុជា (ADHOC)

ផ្ទះលេខ១៦៤, ភូមិអណ្ដូងពោធិ៍, ឃុំកំពង់ប្រណាក, ស្រុកត្បែងមានជ័យ ទូរស័ព្ទលេខ : 011 882 381

☞ **អាដហុកខេត្តកំពង់ចាម**

សមាគមអាដហុកការពារសិទ្ធិមនុស្ស និងអភិវឌ្ឍន៍នៅកម្ពុជា (ADHOC)

ផ្លូវលេខ៧៧, ភូមិទី៧, ឃុំកំពង់ចាម, ស្រុកកំពង់ចាម ទូរស័ព្ទលេខ និង ទូរសារ : 042 914 326

☞ **អាដហុកខេត្តស្វាយរៀង**

សមាគមអាដហុកការពារសិទ្ធិមនុស្ស និងអភិវឌ្ឍន៍នៅកម្ពុជា (ADHOC)

ផ្លូវលេខ៧, ក្រុម៥, ភូមិស្វាយរៀង, ឃុំស្វាយរៀង, ទូរស័ព្ទលេខ និង ទូរសារ : 044 945 910

☞ **អាដហុកខេត្តព្រៃវែង**

សមាគមអាដហុកការពារសិទ្ធិមនុស្ស និងអភិវឌ្ឍន៍នៅកម្ពុជា (ADHOC)

ផ្ទះលេខ៨៧, ភូមិឡ៣, ឃុំកំពង់លាវ, ស្រុកកំពង់លាវ ទូរស័ព្ទលេខ និង ទូរសារ : 043 944 528

☞ **អាដហុកក្រុងប៉ៃលិន**

សមាគមអាដហុកការពារសិទ្ធិមនុស្ស និងអភិវឌ្ឍន៍នៅកម្ពុជា (ADHOC)

ផ្ទះលេខ១៨, ភូមិប៉ាហី, សង្កាត់ប៉ៃលិន, ខណ្ឌប៉ៃលិន, ក្រុងប៉ៃលិន, ទូរស័ព្ទលេខ : 012 785 169

☞ **អាដហុកខេត្តមណ្ឌលគិរី**

សមាគមអាដហុកការពារសិទ្ធិមនុស្ស និងអភិវឌ្ឍន៍នៅកម្ពុជា (ADHOC)

ភូមិដើមស្រល់, ឃុំមនោរម្យ , ស្រុកសែនមនោរម្យ, ទូរស័ព្ទលេខ : 012 705 732

ឧបត្ថម្ភដោយ / Sponsor by :

ជំនួយសាសនាគ្រិស្ត អង្គការ ដាណឺម៉ាក DanChurchAid

NOT FOR SALE ! FREE DISTRIBUTION